

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 36.

Lördagen den 24 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Jämlikt därom den 16 i denna månad fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och hans efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän, och utsågos därvid till

valmän:

herr vice talmannen *D. Persson,*

- » *Borggren,*
- » *Hallendorff,*
- » *Hedlund,*
- » *Jansson* i Falun,
- » *Janson* i Kungsör,
- » *Johansson* i Uppmälby,
- » *Jönsson* i Fridhill,
- » *Karlsson* i Fjäl,
- » *Lindhagen,*
- » *Lindley,*
- » *Lindman,*
- » *Mossberg,*
- » *E. A. Nilson* i Örebro,
- » *Nilsson* i Kristianstad,
- » *Nilsson* i Bonarp,
- » *Olofsson* i Ävik,
- » *Olsson* i Blädinge,
- » *Persson* i Norrköping,
- » *Petersson* i Lidingö villastad,
- » *Pettersson* i Bjälbo,
- » *Pålsson,*
- » *Tengdahl* och
- » *Zelahn,*

var och en med 171 röster; samt till

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 36.

suppleanter:

herr *Rehn*,
 » *Sköld*,
 » *Tysk*,
 » *Gustafson* i Kasenberg,
 » *Wikström* och
 » *Lingström*,

var och en med 145 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Herr statsrådet *Hasselrot* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 134, om rätt för föreståndaren vid kronohäktet i Ystad Gustaf Edvard Rockström att för åtnjutande av löneförhöjning tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid till jordbruksutskottet propositionen, nr 133, angående räntefrihet å lån för anskaffande av utsädespotatis.

Vid remiss av
 propositionen
 nr 135.

Vid föredragning härpå av propositionen, nr 135, angående minimipris å brödsäd m. m. begärdes ordet av

Herr *Månsson*, som yttrade: Herr talman! I denna proposition föreslås minimipris å brödsäd, och här begäres riksdagens medgivande till att de, som före den 1 februari 1918 hembjudit till staten innevarande år odlat vårvete, skulle för det erhålla ett pris av 30 kronor per 100 kg., samt att odlare inom landet, som före den 1 juni 1919, d. v. s. efter mer än 2 år, hembjuda till staten vårvete, vårråg, höstvete och höstråg, skulle för vårvete och höstvete erhålla 26 kronor per 100 kg. samt för vårråg och höstråg 25 kronor per 100 kg.

Jag får i största korthet säga, att jag har blivit ganska missnöjd med denna proposition. Det är intet tvivel, utan att åtgärder behöva vidtagas för att laga så, att vi erhålla i högsta möjliga mån den brödsäd vi behöva, dels åtgärder på det handelspolitiska

området, och dels och måhända förnämligast åtgärder rörande jordbruket. Men det synes mig ändå, att ett pris av 30 kronor per 100 kg. för en vara, som vederhörande förklarar, att den ändå endast kunde komma ifråga att odlas på särskilt väl belägna jordar i Skåne, Halland och Östergötland, ett pris som alltså skulle komma endast ett mycket litet fåtal stora godsägare till godo, dock är ett väl högt pris.

Vid remiss av
propositionen
nr 135.
(Forts.)

Ehuru vi egentligen borde kunna ha haft havet öppet för oss och kunnat tillföra oss de varor vi behöva, så ha vi ju ändå haft ganska avsevärt höga maximipriser. Om jag ser på de maximipriser, som det belägrade Tyskland haft, så finner jag, att de varit för vete 26 mark och efter den 1 april 24,50 mark, för rag 22 mark och efter den 1 april 20,50 mark. Det blir ju icke mer än 18 kronor per 100 kg. o. s. v.

I torsdags förra veckan hade tyska förbundsrådet sammanträde under ordförandeskap av ordföranden i Kriegsernährungsamt, och man behandlade där frågan om folknäringsens säkrande under kommande månader till den nya skörden och dessutom pris- och hushallsplanen för det kommande skördeåret. Det heter i referatet från detta sammanträde följande: »Riksdagsutskottets för folknäringsen förslag fann principiell anslutning. Dess önskan att förhindra ett fördyrande av brödpriset till följd av fördyring av rag- och vetepriset fann mångfaldig anslutning. Allvarliga betänkligheter framfördes mot de från några sidor framkastade förslagen om högre priser för korn och slaktboskap». Förut hade ett riksdagsutskott behandlat saken, och nu antogs det av Kriegsernährungsamt uppgjorda förslag av förbundsrådet väsentligen oförändrat. Spannmålsprisen bli därefter för Berliner Bezirk på rag 27 mark och vete 29 mark per deciton. Den hittillsvarande skillnaden för öster och väster består. Havre- och kornprisen ha blivit nedsatta och detta så, att priset på havre, som förra året var 30 till 36 mark och för det nu löpande året fallit från 30 till 27 mark, genomgående gäller 27 mark per deciton. Priset på korn, som under det gångna året var uppe ända i 36 mark och under det löpande året fallit från 34 till 30 mark, fränsett en ringa del billigare foderkorn, sattes nu genomgående till 27 mark, under avståndstagande från högre pris på kvalitetskorn. Så behandlades sockerbets- och potatispriserna o. s. v., men det saknar ju intresse i detta sammanhang.

Jag menar, att när man kan hålla priserna så moderata i ett belägrat land som Tyskland — skapliga äro ju icke priserna i och för sig, men de äro skapliga i betraktande av dels den klämma landet är uti, och dels med hänsyn till att dess stora godsägare alltid äro vana att utnyttja landets nöd sig till fromma — så borde man kunna försöka bibehålla något så när rimliga priser här. 30 kronor, d. v. s. ungefär 33 1/2 mark för 100 kg. varvete är icke något rimligt pris. Men om man vill se på ställningen i världeln, skall man finna, att just i de trakter, där man under fredstid genom spannmålstullar haft en ofantlig beskattningsrätt på befolk-

Vid remiss av propositionen nr 135. (Forts.) ningen, har man nu visat sig minst villig att hålla skapliga priser under krigets och nödens dagar.

De lägsta maximipriserna hava vi funnit i sådana länder som Danmark och andra, vars jordbrukare icke haft beskattningsrätt på den övriga befolkningen under fredstid. Jag har här i min hand en lista på maximiprisen i världen för närvarande. Jag skall icke besvära herrarna, men om jag ser på listan, så finner jag, att det högsta maximipris som finnes, 34 österrikiska kronor efter den 16 juli 1916 för råg, gäller i Ungern, just i det land som i fredstid plägar ligga med ett pris, som är 8 å 10 francs högre än det på världsmarknaden rådande. Där har man ännu ett pris, som ligger ett gott stycke över det pris, som nu under kriget gäller i andra länder. Det är att konstatera och samtidigt beklaga, att man icke heller här hemma i Sverige på skänkt håll, godsägarehåll, lantbruksstyrelsehåll något så när tager skeden i vacker hand och tänker på, att när man sitter med sådana ofantliga pris, som man i alla fall höstar in för de produkter man erhåller av jorden, och när man har haft så stora fördelar under fredstiden, man borde taga litet hänsyn och icke pressa regeringen, myndigheterna och folket alltför mycket.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt överlämna ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandet till jordbruksutskottet.

Härpå remitterades likaledes till jordbruksutskottet propositionen, nr 136, angående ändrad användning av ett till anordnande av jägmästarbostäder av riksdagen anvisat belopp.

§ 5.

Herr *Lindhagens* vid kammarens sammanträde nästlidne gårdag framställda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa spörsmål angående ett inskridande av den svenska regeringen till förmån för den armeniska befolkningen, som nu föredrogs, blev av kammaren bifallen.

§ 6.

Vidare föredrogs var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 347, av herrar *Olsson* i Ramsta och *Jönsson* i Fridhill;

till lagutskottet motionen nr 348, av herrar *Lindman* och *E. A. Nilson* i Örebro;

till konstitutionsutskottet motionen nr 349, av herrar *Hallendorff* och *Kaijser*; samt

till bankoutskottet motionen nr 350, av herr *Byström*.

§ 7.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 12 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 26—29.

§ 8.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. propositioner:

nr 139, angående pension åt uppsyningsmannen O. Strandbergs änka Jenny Matilda Strandberg; och
nr 140, angående ombyggnaden av Södertälje kanal.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 9.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att företaga val av ledamöter i det särskilda utskott, riksdagen beslutit tillsätta, tisdagen den 27 och val av suppleanter i samma utskott onsdagen den 28 innevarande mars.

§ 10.

Till avgörande förelåg nu sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om fortsatt tillämpning av nyssnämnda lag.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Genom en den 23 februari 1917 dagtecknad proposition, nr 55, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1:o) LAG

om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Häri genom förordnas, att 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Handlar någon i strid mot av honom avgiven utfästelse, vartill tillstånd meddelats efter ty i 1 § sägs, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år. Samma lag vare, där någon, som genom

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

utfästelse, varom här förmäles, förbundet sig att icke utföra vara till utlandet eller visst främmande land, gör försök att i strid mot utfästelsen utföra varan.

Har gärningsmannen eller annan, för vilkens räkning sådan åtgärd vidtagits, därav haft vinst, vare skyldig utgiva det belopp, vartill vinsten högst kan skattas; dock att denna påföljd icke ådömes den, som genom samma handling gjort sig förfallen till straff för olovlig varuutförsel eller försök därtill och, enligt vad därom är stadgat, förverkat varan eller dess värde.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling;

samt

2:o) LAG

om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., sådan denna lag gäller till och med den 31 mars 1917, skall äga fortsatt tillämpning till och med den 30 april 1918. Av Konungen jämlikt sagda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen sägs, skall vad där är stadgat fortfara att gälla även efter sist berörda dag.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del antaga följande

LAG

om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Härigenom förordnas att lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., vilken lag gäller till och med den 31 mars 1917, skall äga fortsatt tillämpning till och med den 15 maj 1917; dock skall från och med den 1 april 1917 2 § i lagen hava följande lydelse:

Handlar någon i strid mot av honom avgiven utfästelse, vartill tillstånd meddelats efter ty i 1 § sägs, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år. Samma lag vare, där någon, som genom utfästelse, varom här förmäles, förbundet sig att icke utföra vara

till utlandet eller visst främmande land, gör försök att i strid mot utfästelsen utföra varan.

Har gärningsmannen eller annan, för vilkens räkning sådan åtgärd vidtagits, därav haft vinst, vare skyldig utgiva det belopp, som genom samma handling gjort sig förfallen till straff för olovlig varuutförelse eller försök därtill och, enligt vad därom är stadgat, förverkat varan eller dess värde.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införelse och utförelse av varor m. m.
(Forts.)

Av Konungen jämlikt ovannämnda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med den 15 maj 1917. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen sägs, skall vad där är stadgat fortfarande att gälla även efter sist berömda dag.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *Knut Larsson, von Sydow, Hammarström, Lyckholm, Forssman, Pettersson* i Bjälbo och *Lithander*, som ansett, att utskottet bort hemställa om antagande av det i utskottets utlåtande förordade lagförslaget med den ändring, att tidsbestämmelsen den 15 maj 1917 utbyttes mot tidsbestämmelsen den 30 april 1918.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Hasselrot*: Herr talman, mina herrar! En eller två dagar, innan ministären inlämnade sin avskedsansökan, försporde jag, att man på vänsterhåll umgicks med planer att på ett eller annat sätt komma krigshandelslagen till livs. Det verkade helt naturligt på mig djupt beklämmande, naturligtvis icke för min egen eller regeringens skull, men för landets.

Ett år har nu gått, sedan efter långvariga överläggningar riksdagen utan meningsskiljaktighet antog ifrågavarande lag. Vi hava sålunda haft rikliga tillfällen att skaffa oss erfarenhet om verkningarna av lagen, d. v. s. om den verkat så gott som därmed avsetts. I detta hänseende vill jag ytterligare understryka något, som redan i propositionen omnämnes, nämligen att industrikommissionens arbetsutskott meddelat finansministern, att vid ett den 8 februari i järnkontoret hållet sammanträde, vid vilket närvarit medlemmar av industrikommissionen jämte utanför densamma stående representanter för skilda näringar, man diskuterat frågan, huruvida lagen borde förnyas, samt att man därvid enhälligt beslutat att besvara denna fråga jakande. Sammansatta bevillnings- och lagutskottet har också erhållit värdefulla upplysningar i ifrågavarande avseende. Utskottet har nämligen med vederbörligt medgivande hört personer, vilka inom statens handelskommission i detalj lett det genom lagen reglerade handelsutbytet med främmande länder eller i övrigt på grund av sin ställning inom handelskommissionen eller utrikesdepartementet haft tillfälle att erfara lagens

*I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försl och ut-
försl av varor
m. m.
(Forts.)*

verkningar i tillämpningen. Av deras uttalanden och upplysningar har framgått, att lagen i stort sett haft åsyftad verkan.

Nu är det emellertid icke endast så, att denna lag är god — jag vill icke säga, att den är absolut nödvändig, ty i nödfall finnes mahända annan utväg till regeringens hjälp — men den är i varje fall synnerligen behöflig, synnerligen önskvärd, därest icke vitala intressen för riket skola äventyras. Sammansatta utskottet synes icke heller vilja bestrida detta. Inom parentes vill jag dock nämna, att jag fäst mig vid ett uttryck i utskottets betänkande, där det står, att denna proposition tillkommit på ministärens »tillskyndan». Det är ett uttryck, som brukar användas i samband med brottliga eller mindre hedervärda förehavanden. Jag utgår dock ifrån, att uttrycket tillkommit i brådskan, och att utskottet verkligen med mig är ense om att lagen är behöflig. Vid sådant förhållande hade väl den rimliga konsekvensen varit, att utskottet tillstyrkt propositionen. Nu har så emellertid icke blivit fallet, utan utskottet har ansett sig böra förorda förlängning allenast på sex veckor, eller för tiden till den 15 maj i år. Till stöd för detta sitt förfarande har utskottet åberopat två skäl.

Utskottet har till en början hänvisat till ministerkrisen. Med hänsyn till de ord varmed jag började detta mitt anförande — eller att jag hade anledning tro, att vänstern i alla fall skulle gå illa åt lagen — har jag svårt att taga detta skäl på fullt allvar. I alla fall, mina herrar, det är landet, som behöver denna lag, och landets behov av lagen är icke beroende av, växlar icke med ministärens olika sammansättning. Behovet är lika starkt, vare sig vi hava en vänsterministär eller en högerministär eller en ministär av opolitiska män.

Vidare har utskottet sagt, att »vissa frågor av synnerlig betydelse för läggningen under närmast följande tid av vår handelspolitik alltjämt äro svävande, och att det vid sådant förhållande är förenat med alldeles särskilda svårigheter att överblicka de möjliga verkningarna av utformningen i olika punkter av vår krigshandelslagstiftning.» Uttrycket är något dunkelt. Härmed vill jag dock icke hava sagt, att det dunkelt sagda också är det dunkelt tänkta. Jag är tvärtom övertygad om, att den som här styrt sekreterarens hand fullt ut vetat, vad han velat. Uppenbarligen har man men detta yttrande avsett det mångomtalade förslag till handelsuppgrörelse med en stor och mäktig krigförande stat, med vilken vi sedan gammalt haft så vänskapliga förbindelser. Det är ju endast, efter vad jag antager, ett ringa fåtal inom kammaren, som har kännedom om förslagets innebörd. Jag har icke heller rättighet att nu lämna upplysningar härom. Så mycket tror jag mig dock kunna säga, att i förslaget förutsättes krigshandelslagens fortsatta tillvaro. Därför hava ni mina herrar, därest ni i likhet med ministärens samtliga ledamöter uppriktigt önska en tillfredsställande lösning av den eller de frågor, som stå i samband med detta förslag, att tillse att svenska folket, så länge kriget varar, har till sitt förfogande krigshandelslagen.

Jag misstar mig nog för övrigt icke, om jag utgår ifrån, att utskottet med sitt betänkande också avsett att lämna ett bevis för, hur skall jag säga, mindre vänskapliga känslor för ministären, att giva ministären en vink om att det är på tiden att bryta upp. Ja, mina ärade herrar av de tre förbundna vänsterpartierna, om det är någon av eder, som har den tron att det för någon av oss är förenat med glädje att allt fortfarande sitta eller stå här, så kan jag försäkra Eder, att denna tro är falsk, grundfalsk. Vi sköta fortfarande i full utsträckning vara åligganden, därför att vi hava den åsikten, att vi därigenom fullgöra en plikt mot edert och vårt fosterland.

*I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m m.
(Forts.)*

Om nu detta betänkande skulle godkännas av riksdagen, skulle därigenom, såsom reservanterna i utskottet tillfyllestgörande visat, för landet kunna uppstå stora svarigheter. Jag vill icke söka framdraga nya bevis för vad reservanterna här sagt. Jag har anledning tro, att sakskalet i dag äro av mindre betydelse. En invändning, som gjorts mot reservanternas förslag, och vilken jag sett i en stor vänstertidning, vill jag dock bemöta. Invändningen lyder så här: »Reservanterna hava ju ej ådagalagt, att lagen i det av utskottet föreslagna skicket verkligen skulle komma att försäkra någon oro i affärsvärlden. Har det männe visat sig någon osäkerhet inför möjligheten att lagen ej blir förnyad, redan upphör att gälla med utgången av innevarande månad?» Att någon oro icke uppstått, därtill är förklaringen ganska enkel. Våra industri- och affärsmän äro klokt, praktiskt folk. De hava verkligen icke kunnat tänka sig möjligheten av annat än att riksdagen skulle sakligt pröva även frågan om förlängning av krigshandelslagen. Och i så fall kunde utgången icke vara oviss.

Enligt sedvänja vill jag nu vädja till kammaren att antaga Kungl. Maj:ts proposition, ehuru jag utgår ifrån, att denna vädjan förklingar ohörd. Det vare långt ifrån mig att i dessa djupt allvarliga tider säga något sårande ord eller över huvud taget något, som kunde bidra till att höja den redan alltför irriterade stämningen, men jag vill dock icke underlåta och kan icke underlåta att uttrycka den reflektionen, att den sinnesförfattning, som ligger till grund för detta betänkande, den varslar icke om goda dagar för Sverige.

Herr Petersson i Lidingö Villastad: Herr talman, mina herrar! Det utskottsbetänkande, som nu föreligger till behandling, är, såsom herrarna sett, dikterat av utskottets vänsterhalva med tillhjälp av den förseglade sedeln. Motiven till det slut, vartill utskottet kommit, hava redan antytts av herr justitieministern. De äro, såsom herrarna också se, av uteslutande politisk art. Utskottsmajoriteten anmärker att regeringskrisen ännu fortgår, och detta på en tidpunkt, då vissa förhandlingar äro svävande, som för länge sedan bort vara avgjorda, och därför vill utskottet icke inlåta sig på sakfrågan. Utskottet vill icke — heter det — i anledning av förevarande proposition ingå i vidare sakprövning än beträffande en

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

detalj, som i detta sammanhang icke har något intresse. Det är betecknande för utskottets sätt att behandla denna sak, att det icke ens omtalas i betänkandet, att utskottet hört sakkunniga personer för att av dem få upplysning om, hur krigshandelslagen verkat i praktiken och vad de näringar, som därav beröras, hava för önskingar i avseende på lagens fortvaro. Utskottet lämnar alldeles åsido den sakliga grunden och går på politiken.

Men nu mina herrar, är det så, att denna fråga har också en real sida; så real, att, såsom herr justitieministern uttryckte sig, den är av vital betydelse för landets näringsliv. På ett förståndigt ordnande av vår export och import och på de åtgöranden, som därutinnan nu vidtagas, beror det, om vi i fortsättningen skola kunna hålla oss uppe i den konkurrens med industriidkande främmande länder, som man efter krigets slut har att räkna med; och även för den dag, som i dag är, har det en ganska stor betydelse, att svårigheterna att få in nödvändiga födoämnen och råmaterialier åtminstone icke ökas, genom att alltsammans bringas i oreda. Situationen i handelspolitiskt avseende borde icke förvärras och försämrans genom okloka åtgöranden från vår egen sida.

Herr justitieministern har förut påpekat, att varje regering, av vad färg den än månne vara, nog lär behöva en krigshandelslag. Det går icke under dessa tider att släppa de enskilda affärsmännen alldeles lösa och låta dem göra vad de finna för gott. Den nuvarande lagen har i samfärdseln med utlandet skapat ett tillstånd, som jag senare skall närmare ingå på. Det har icke från något håll framkommit ens en antydning om, vilka ändringar skulle behövas i denna lag, eller hur en eventuell ny lagstiftning skulle se ut. Utskottet gör några vaga antydningar i sitt utlåtande, då det talar om, att under nuvarande förhållanden det »är förenat med alldeles särskilda svårigheter att överblicka de möjliga verkningarna av utformningen i olika punkter av vår krigshandelslagstiftning.» Men detta har åtminstone icke något sakligt underlag i vad som förekom i utskottet. Där hörde jag ingenting i den vägen utom just samma allmänna fras, som är så bra att tillgripa, när man icke har något reellt att komma med.

Nu tror jag dock att denna kammare i allt fall skall beakta den reala sidan av saken, därför att det måste vara ganska betänkligt, att bringa vårt näringsliv på knä, blott för att begagna en fråga sådan som denna såsom plattform för en politisk aktion.

Som jag nämnde, hava vi inom utskottet hört åtskilliga i dessa förhållanden mycket initierade personer, och det behöver icke vara någon indiskretion att säga, att denna utredning har tillkommit på initiativ av friherre Palmstierna. Vi hava hört sekreteraren i statens handelskommission, två personer, vilka var för sig i detalj skött den direkta handelssamfärdseln, den ene med England och den andre med Tyskland, samt ytterligare två personer, vilka genom sin ställning till dessa frågor hava haft tillfälle att inhämta i detalj gående erfarenhet om krigshandelslagens verkningar i olika hänseenden. Dessa personer hava sagt oss, att lagen verkat i

åsyftad riktning och att dess verkningar varit goda, och de hava förklarad, att de ansåge det vara synnerligen olyckligt för vårt näringsliv, om lagen nu skulle upphöra att gälla.

Jag skall tillåta mig att göra en liten exposé över vad denna lag innehåller, och huru den i stort sett verkat, för att antyda, vad det nu egentligen är fråga om. Det är kanske icke så många i kammaren, som hava närmare kännedom om dessa förhållanden frånsett de industriidkare och affärsmän, som varit direkt berörda av lagen.

Det var så, att vid tiden för lagens tillkomst användes inom den internationella samfärdseln ett flertal olika garantiförbindelser. Det går i våra dagar icke att få in en vara från främmande land, utan att utfästelser givas och garantier bjudas för att varan skall användas för landets eget behov eller i vart fall för att den icke skall komma någon annan krigförande makt till godo. Dessa utfästelser voro delvis mycket långt gående och av skiftande innehåll; de voro förbundna med klausuler om rätt för främmande makt eller dess ombud att kontrollera varans användning och att för sådant ändamål få tillgång till vederbörande industriidkares eller handlandes räkenskaper, brevväxling o. s. v. De voro och förbundna med vitesbestämmelser, som förstärktes genom bankgarantier för de ofta stora belopp, som det var fråga om. Dessa olika utfästelser hava efter krigshandelslagens tillkomst kunnat ordnas, regleras och bringas in under några vissa av handelskommissionen godkända former av utfästelser och förbindelser. Genom detta system har ock vunnits en överblick över svensk import och export, som annars icke varit möjlig, och man har kunnat i avsevärd omfattning sätta stopp för sådana utfästelser, som gått för långt och som delvis varit rent av för rikets säkerhet menliga eller farliga. Särskilt har det genom denna lag varit möjligt att avvärja ett handelsspionage, som vid lagens tillkomst förekom, och som var av synnerlig betänklig art. Det var icke utan exempel, att en eller annan mindre samvetsgrann importör eller industriidkare försökte sätta en konkurrent ur spelet därigenom, att han angav honom för någon för främmande makt obehaglig handling, som föranledde att konkurrenten utan vidare blev uppförd på de svarta listorna och led svårt avbräck i sin verksamhet. Det var naturligtvis en illojal och mycket beklaglig åtgärd som måste högeligen ogillas, men den förekom dock, och detta har genom krigshandelslagen kunnat sedermera, såvitt känt är, förekommas. På samma gång — det bör också sägas — har krigshandelslagen haft en sådan anpassningsförmåga efter olika förhållanden, att det varit möjligt för handelskommissionen att i vissa trängande fall tillåta mycket långt gående upplysningar och medgiva vederbörande svenska näringsidkare att framlägga ingående redogörelse angående sin rörelse. Detta har exempelvis varit fallet, då varor varit sekvestrerade i England eller stått under prisrätt, och sådana upplysningar varit nödvändiga för att försöka åstadkomma ett gynnsamt slut. Men då har handelskommissionen också haft i sin

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utm. m.
(Forts.)

*I fråga om hand att se till — och jag vet, att den har så använt sin befo-
lag ang. vissa genhet — att icke andra upplysningar och redogörelser lämnats
utfästelser än sådana, som verkligen varit av behovet påkallade och av be-
rörande in- skaffenhets att kunna beräknas ha någon inverkan på den sak, som
försel och ut- varit föremål för prövning. Annars hade det inträffat, att veder-
m. m. börande intressent i en båt, lät mig säga, beslagtagen last av lätt
(Forts.) förklarlig iver att få sin vara lösgiven varit beredd att lägga
fram allt som rörde hans affär utan ringaste hänsyn till om det
inverkat på saken eller icke. Men genom handelskommissionens
mellankomst och de förbindelser, som den haft med de engelska
myndigheterna och de engelska advokaterna, har det för den varit
möjligt bedöma, om icke vissa delar av dessa intima förhållanden
 varit utan någon som helst inverkan i vilket fall blottande av så-
dant för främmande ögon förhindrats.*

Slutligen vill jag om krigshandelslagens verkningar säga, att de förbindelser, som enligt densamma blivit godkända, och således fått handelskommissionens stämpel på sig, ha tillvunnit sig förtroende i utlandet. De godtagas numera villigt av de utländska myndigheterna; och betecknande i detta avseende är att till och med i sådana fall där enligt lagen handelskommissionens stämpel icke behövs, — exempelvis därför att utfästelsen faller under en kategori, som fått generellt godkännande genom en kungl. kungörelse — kräva de utländska exportörerna och myndigheterna att få av statens handels- och industrikommissioner stämplade förbindelser. Ja, mina herrar, sådant är och så verkar det handelspolitiska system, som skapats genom denna krigshandelslag.

Nu är det alldeles givet att under nuvarande ytterst abnormala förhållanden måste det finnas några slags normer för det internationella varuutbytet mellan ett neutralt land och olika krigförande länder.

Det finns, kan man säga, i den delen två system. Det ena, det statliga, som jag nu skildrat, och som vi ha, där staten kontrollerar och genom sitt straffskydd i viss mån garanterar dessa förbindelsers uppfyllande. Det andra, där staten träder tillbaka och lämnar åt den enskilde affärsmannen att reda sig bäst han vill och att avge de utfästelser, han kan finna lämpliga, och de garantiförbindelser, han kan vilja underkasta sig. Detta dock så att förstå, såsom förhållandena utvecklats sig, att det icke blir de enskilda affärsmännen, som direkt förbinda sig gent emot utlandet, utan det blir en sammanslutning eller en trust som uppträder såsom mellanhand och förmedlar avtalet. I Danmark exempelvis är det grosserersociteten som sköter dylika affärer. Men det är i varje fall enskilda institutioner. Systemet är enskilt.

Nu finns det naturligtvis liksom om allting delade meningar om, vilket system som må vara det bästa. Jag har anledning tro, att man på vänsterhåll hyser stora sympatier för sistnämnda fria system, trustsysteem — om man kan kalla det så. Jag hörde sålunda i utskottet en ledamot tala om, att man i Norge har det mycket bättre än vi både i avseende på livsmedel och råvaror till

följd av det fria system, som där rätt. Det stämmer icke precis överens med vad jag läst i tidningarna, men naturligtvis har den ärade ledamoten i utskottet bättre reda på dessa saker än vad tidningarna ha. En annan ledamot av utskottet uttryckte under debatterna sina synnerligen stora betänkligheter mot den paragraf om handelsspionage, vars verkningar jag förut antytt, och han ansåg, att denna paragraf alltför hårt band den enskildes handelsfrihet i fråga om rätt att lämna upplysningar om sina affärsförhållanden. Det måste plöjas en väg genom denna paragraf för att det skulle bli möjligt att därutinnan komma längre. Så var det i Norge och där skulle det icke vara så strängt. För min personliga del får jag säga, att jag icke sätter allt för stor tillit till dessa uppgifter om huru relativt mycket bättre det i nuvarande stund är i Norge. Men jag tycker, att det skall vara litet egenomligt för dem, som har denna uppfattning om förhållandena, att förnimma av tidningarna vad som just nu i detta fall sker i Norge. Där framlades för några dagar sedan ett regeringsförslag om en krigshandelslag, som i väsentliga delar är kopierad efter vår svenska. I den stadgas det, att utfästelser skola prövas av offentlig myndighet, som i Norge är finansdepartementet. De skola prövas antingen individuellt eller genom ett generellt godkännande av vissa klausulformer, alldeles som hos oss. Dessa utfästelser äro straffskyddade, d. v. s. deras brytande är belagt med straff alldeles som i vår lag. Den enda skillnaden i avseende på utfästelserna mellan det norska förslaget och vår lag, är, att enligt den svenska lagen utfästelser, som icke blivit av statens handelskommission godkända eller icke instämma med generellt godkända typer äro ogiltiga. I Norge säger man härom ingenting. De få alltså gälla vad de kunna. Men den skillnaden är praktiskt taget av ringa betydelse, därför att om det i ett land finnes utfästelser, som äro garanterade av staten och straffskyddade, utlandet givitvis begär att få av den sortens utfästelser och nöjer sig icke med en sämre sort.

Också innehåller det norska förslaget en paragraf om handelsspionage, och den går längre än den motsvarande svenska. Den straffar med böter eller med fängelse intill sex år den, som till någon främmande makt eller till någon representant eller agent för sådan makt eller till främmande makts undersåte meddelar upplysningar, som äro ägnade att skada Norges intressen, angående försäljningar av varor i Norge eller befordran av varor till eller från Norge eller om skepps avgång till eller från Norge. Förslaget är i detta avseende mera obestämt och går längre än den svenska motsvarande paragrafen vilken, som jag förut nämnt man här i Sverige på vissa håll finner för sträv. Och man ser av motiveringen till det norska förslaget att redan år 1916, frågan om att införa straff för lämnande av obehöriga upplysningar varit uppe, men fått förfalla därför att man trodde, att det skulle bli bättre. Men det hoppet hade icke gått i uppfyllelse, utan handelsspioneri bedreves i lika stor

*I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.
(Forts.)*

*I fråga om utsträckning som förut. Att det under sista tiden haft högst skad-
lag ang. vissa ligen följder för landet, kunde icke bestridas.
utfästelser*

*rörande in- Så har man det ställt i Norge, men här i Sverige är man fär-
försel och ut- dig med eller åtminstone hotar med att slopa den krigshandelslag
försel av varor som vi nu ha, vilket skulle föra oss tillbaka till det gamla kaotiska
m. m. tillståndet. Man må för övrigt ha vilken uppfattning som helst om
(Forts.) vilketdera av de två handelspolitiska system, jag nu berört, är det*

bästa, så kan man väl ändå icke rimligen se bort ifrån, att vi för närvarande dock ha ett visst system tillämpat i Sverige. Det har fatt sina fasta givna former. Det är inarbetat hos svenska näringsmän, likaväl som det är godtaget av de utländska firmor och affärsmän, som vi ha att göra med. Det måste väl då — tycker jag — stå klart för en och var, att, om man nu gör en plötslig omkastning från detta till något annat, skul e ytterst allvarsamma olägenheter följa för vår industri och handel i en så kritisk tid, som vi nu leva i. Detta skulle bli fallet så mycket mera, som omkastningen komme att gå ut på att taga bort det statliga skydd, som hittills funnits för våra utfästelser, och sätta ingenting i stället. Det, som skulle komma i stället, vore enskildas utfästelser med bankgarantier, medgivande till inspektion och upplysningars lämnande o. s. v. Antag att så skedde, så skulle det ha den verkan, att åtskilliga affärer, som äro ingångna på grund av den nuvarande krigshandelslagen, skulle kunna rivas upp, därför att de förbindelser, på vilka de äro baserade icke längre ha den verkan och det straffskydd som de hade när affärerna ingingos. Även om detta icke skulle vara ett reellt skäl, kunde det dock givetvis åberopas såsom en mycket plausibel förevändning för att riva upp redan avslutade affärer, på vars fullbordan man väntar. Att handla på det sättet vore otvivelaktigt att lägga sten på den börda, som nu redan tynger vår internationella samfärdsel.

Det är vidare en anmärkning, som i detta sammanhang bör göras, den nämligen, att vi ha på allra sista tiden haft alldeles osedvanliga svårigheter med vår införsel av såväl födoämnen åt människor och kreatur som råmaterial och halvfabrikat för industrien. Det har gått så långt, att ställningen i dessa hänseenden i närvarande ögonblick är rent av betänkelig. Detta är någonting, som vi icke kunna sluta till ögonen för, men då bör det ock sägas, att vårt trångmål i nämnda hänseende icke har med krigshandelslagen att göra utan beror på andra förhållanden. Jag har visserligen inte hört någon direkt komma fram med det påståendet, att krigshandelslagen skulle vara orsaken till vårt nuvarande trångmål, men det saknas visst icke antydningar om att det skulle ha varit bättre, om vi icke haft den lagen utan fått sköta oss genom de enskilda överenskommelserna. Emellertid är det alldeles uppenbart, att vad som vållar vårt nuvarande nödläge är det nödläge vari sjöfarten befinner sig. Den är klämd mellan de engelska pliktresorna å ena sidan och de tyska ubåtarna å den andra, och detta gör, att vi sakna varor, som vi så innerligen väl skulle behöva och som vi kanske skulle kunna få köpa eller som vi kanske

redan ha köpta — ty det är känt, att i England ligga beslagtagna eller sekvestrade varor för, jag vill minnas jag har sett uppgivas, bortåt 100 miljoner kronor. Det går nog att få köpa, men att få hem varorna, det är svårigheten. Det är på sjöfarten det beror, och den faller utanför krigshandelslagen.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

Nu invänder man naturligtvis från utskottsmajoritetens sida, att den ju aldrig ifrågasatt att nu slopa krigshandelslagen utan blott med hänsyn till politiken ansett nödvändigt att inskränka dess giltighetstid till 6 veckor. Ja, därtill svarar jag, att en så beskaffad förlängning icke är vad som i närvarande stund behöves, icke vad som är oundgängligen nödigt. Det är alldeles klart, att när man förlänger en sådan lag som denna på 6 veckor, ligger däri ett mycket starkt betoning av att man icke vill binda sig för vad som sker efter dessa sex veckor. Var och en, som beröres av denna förlängning på sex veckor, måste säga sig: »Jaså, nu veta de inte, om de skola votera ytterligare förlängning eller icke, och det beror naturligtvis på politiken. Alltså är man i fullständig ovisshet hur det skall se ut efter dessa sex veckor.» För vår industri, vår handel, vår export och vår import är det osäkerhetstillstånd, som skapas genom en sådan kort förlängning föga bättre, än om lagen direkt finge förfalla. Då visste vara affärsmän åtminstone definitivt, hur de skulle inrätta sig under dessa 6 veckor, men nu veta de det icke. Under dessa sex veckor kommer ställningen att bliva ungefärligen den, att importörerna icke kunna ge andra förbindelser än sådana, som enligt krigshandelslagen äro tillåtna, ty lagen gör andra förbindelser ogiltiga. Men den utländska exportören kan icke godtaga den förbindelsen eller kan åtminstone med skäl vägra att godtaga den på den grund, att han inte vet, om förbindelsen har något värde efter 6 veckor. Och göres det under dessa 6 veckor upp en affär, som inte kan avvecklas under samma tid — och det vanliga är väl, att ifrågavarande affärer draga lång tid — har, som jag förut nämnt, den utländska exportören i sin hand att, då de 6 veckorna förgått, begära nya förhandlingar eller kanske riva upp avtalet, om han finner sådant fördelaktigt för sig. Denna korta tidsfrist kommer alltså att i realiteten medföra samma olägenheter, som om lagen direkt förfölle, och därutöver den olägenheten, att under samma tid inga nya avtal kunna slutas. Följden blir, att det lägges en död hand på exporten och importen under dessa sex veckors tid, och jag hemställer till kammaren, om det verkligen kan anses lämpligt att just i närvarande ögonblick på det sättet åstadkomma en stoppning.

Jag har hållit på kanske alltför länge, men jag kan inte neka mig nöjet att till stöd för den uppfattning jag nu gjort gällande åberopa en auktoritet, som jag tycker på vänstersidan borde göra något intryck. Det är Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. När jag reste in i dag och läste min tidning, fann jag en notis, som jag skar ut, och som innehöll att Göteborgs Handels- och Sjöfartstidnings sjöfartsredaktör haft ett uttalande i den fråga, som

*I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.*

(Forts.)

vi nu debattera. Jag ber att få läsa upp några rader därav: I tidningens artikel hade med all rätt framhållits, att lagen »hittills haft goda verkningar och handhafts med god urskiljning och raska besked av vederbörande». Då detta kunnat göras av en regering, med vilken vänsterns missbelåtenhet är känd, så bör väl icke krigshandelslagens förlängning kunna motiveras med att man tvekar att lägga så stor makt i händerna på en eventuell ny regering, om vilken man ännu intet vet. Skall nämligen krisen sluta med ett regeringsskifte, så får man väl utgå ifrån, att vänsterpartierna få så mycket inflytande på den nya ministären, att deras önskemål i fråga om krigshandelslagens handhavande bli minst lika väl tillgodosedda som under den gångna tiden. Vidare frågas i artikeln, i vad mån den ifrågasatta begränsningen av tiden för lagens prolongering skulle kunna inverka störande på affärlivet. Detta är lätt besvarat. Stora ansträngningar göras dagligen för vår sjöfarts snara återupptagande. Klart är, att ovissheten om huruvida lagen över huvud kommer att tillämpas efter den begränsade tidens utgång direkt hindrar träffandet av sådana dispositioner, som äro nödvändiga att i tid vidtaga, när sjöfarten är klar att åter sättas i gång. Under dessa förhållanden och med hänsyn till de sakska, som jag nu tillåtit mig anföra, skulle jag vilja vädja till kammaren, huruvida den icke anser sig böra bespara handel och industri den hårda tunga, som skulle bli en följd av ett bifall till utskottets utlåtande, och om inte kammaren i stället skulle vilja lämna industrien och näringarna den hjälp att även under den närmaste tiden få in nödvändiga råmaterialier, som skulle ligga i en förlängning på den tid regeringen har begärt. De politiska syftemål, som vänstern vill nå genom den aktion som här satts i gång, kunna helt visst lika gott vinnas under den kommande delen av riksdagen vid behandling av frågor, som då komma upp, och jag skulle därför vilja hemställa om uppskov med samma politiska aktion, till dess sådana andra frågor ligga på bordet. Det är enligt min mening av reala skäl en trängande nödvändighet, att denna lag tages på ett annat sätt, än utskottsmajoriteten hemställt, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den av reservanterna vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag hade tänkt mig, att när vi gingo till denna debatt, skulle vi helt lungt från skilda synpunkter överväga den fråga, som föreligger, och jag hade givetvis tänkt mig, att vi skulle försöka från ömse håll belysa den så väl som möjligt, så att saken bleve upplagd på ett sådant sätt, att kammaren oberoende av andra än realsynpunkter skulle kunna taga ståndpunkt. Men så finner man — jag må verkligen säga med en viss överraskning — att herr justitieministern griper ordet vid debattens början med ett anförande som onekligen avslöjar hos honom en alltför irriterad sinnesstämning. Han talade om, att en sådan sinnesstämning skulle finnas hos andra, men jag ber den ärade justitieministern om ursäkt, när jag säger, att då *han*

talade om »sårande ord», var det åtskilligt av utmanande uttryck i hans anförande. Det karakteriserar i viss mån hans sinnesstämning, när han i ordet »tillskyndan» såg något nedsättande. Ja, jag kan tala om för herr justitieministern, att det är professor Alexanderson, som skrivit detta, och det fanns ingen tanke inom utskottet på att inlägga någon särskild innebörd däri.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utlösa m. m.

(Forts.)

Vidare påstod justitieministern, att sakskalet för oss voro av mindre betydelse. Jag ber att på det allra bestämdaste få tillbakavisa en sådan beskyllning, framställd å regeringens vägnar. Justitieministern dristade även säga, att vår avsikt var att »komma krigshandelslagen till livs»; det är malet. Hur vet herr justitieministern detta? På grund av meddelanden, som han förklarar sig ha fått på någon bakväg, innan frågan kom till behandling i utskottet. Hade herr justitieministern begagnat möjligheten att samtala med vem som helst av oss — något, som undvikes av denna regerings ledamöter — skulle saken omedelbart ha blivit upplärd. Låt mig öppet säga hur det förhåller sig. Med det läge, som saken från början hade, avsågo vi att med krigshandelslagen i ar liksom förra året få betryggad en nödig samverkan mellan regering och riksdag. Sedan kom regeringskrisen emellan; den skall jag tala om ytterligare sedan. Men att vi från början avsett att »komma krigshandelslagen till livs» är icke sant.

Så kom herr justitieministern i sitt anförande slutligen med — låt mig säga, att det är rätt typiskt för övrigt — ett förtäckt hot: »vi skola nog klara denna sak ändå». Nå i så fall måste det nog bli på vägar, vilkas konstitutionella beskaffenhet i varje fall måste ifragasättas.

Emellertid är det alldeles nödvändigt, att jag efter ett anförande sådant, som herr justitieministern hade, och även i anledning av reservationen och efter det tal, som nyss hölls av utskottets ärade ordförande, lägger upp denna sak för kammaren precis som den är.

Hur var det, när vi började behandla ärendet i utskottet? Då hade ju regeringskrisen utbrutit, och det gav sig en allmän känsla av osäkerhet till känna. I den situation, som då rådde, skulle vi diskutera lagen. Det befanns emellertid lämpligast att med hänsyn härtill bordlägga ärendet på en veckas tid eller uppskjuta dess behandling, till dess att man fick större klarhet. Den ärade ordföranden i utskottet lämnade beredvilligt sin medverkan härtill, och jag hörde icke från något håll inom utskottet, att man tyckte denna anordning vara särskilt märkvärdig. Man ville utsetta den slutliga behandlingen till en så sen tidpunkt som möjligt, utan att riksdagen och regeringen — man väntade att ministerkrisen skulle vara klar till dess — kunde få tid att fatta beslut före den 31 mars, och därför fixerade också utskottets ordförande sammanträdet till den allra senast tänkbara dagen, vänligt tillmötesgående den synpunkten, att man borde ha klarhet i situationen, innan man kunde gå till beslut om en så viktig lag.

Men, mina herrar, ingen hade väl kunnat tänka sig, att vi

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utvaror m. m.
(Forts.)

skulle få uppleva något sådant, som att en regering ingiver sin avskedsansökan till Konungen och att ännu på tredje veckan där- efter krisen icke är löst. Detta har, i och för sig, skapat en mycket allvarlig situation och haft med sig ledsamma följder. Det har medfört oreda och förvirring inom statsförvaltningen, och det är alldeles naturligt, att detta även inom riksdagens arbete vallat betydande besvärligheter. Vid manadens slut, vid sammanträdet utsatt så sent som möjligt, då krigshandelslagen måste definitivt avgöras, stod regeringskrisen på samma punkt och i dag som är leva vi fortfarande i detta underliga tillstånd, som nästan hotar att draga ett löje över landet. Det föreligger således all- jämt *samma* motiv för att icke nu fatta *definitiv* standpunkt i frågan, som när utskottet sköt fram ärendets behandling till senast möjliga tidpunkt.

Vad är det nu, som det är fråga om, vad är innebörden i det beslut, som skall fattas? Jag tror icke, att den ärade ordföranden i utskottet bör bagatellisera den saken. Det gäller att ge en svensk regering *det största förtroende på det mest ömtåliga område, som den över huvud taget kan erhålla*. Det gäller att ge rege- ringen en makt i denna tid så stor, som en svensk regering icke på århundraden har varit i besittning av. Är det icke då natur- ligt, att riksdagen i förväg vill vara tillförsäkrad ett verkligt *samförstånd* mellan regering och riksdag, innan denna fullmakt skall ges? Men därutinnan brister det. Ännu på tredje veckan sitter denna regering och grubblar över *Hamlets* ord: »Att vara eller icke vara, det är frågan». Hur kan man begära att vi skola ge vårt fulla förtroende till en regering, som befinner sig i detta omtöcknade tillstånd?! Nej, mina herrar, det kunna vi icke. Jag anser att det vore orätt mot landet att skänka bort en sådan makt till en regering, som befinner sig sittande på sina avskeds- ansökningar. Det kanske kommer någon annan regering, säger man, och vem vet, hurudan den blir? Måhända en vänsterregering? Den kan ju få fullmakten! Vet Göteborgs Handels- och Sjöfarts- tidning detta, eller vet presidenten Petersson det? Känna de den nya regeringens sammansättning? Nej, den saken är ju alldeles oviss.

Låt oss komma ihåg att det icke är en lag av allmän be- skaffenhet, där allmänna lagstiftningsprinciper göra sig gällande, utan det är fråga om en lag, som ger den största *administrativa* befogenhet åt regeringen, som tänkas kan. Och, mina herrar, *det finnes icke en enda neutral stat i detta krig, som givit sin regering en sådan makt, som denna lag innebär*.

Det är ett tvångsläge, vari vi blivit bragta, och jag vill vädja till den ärade ordföranden i utskottet, om han icke kan verifiera riktigheten av mina ord, då jag förklarar, att det är varken vän- stern eller högern, utan *regeringen*, som *dels* genom att komma med lagen så sent, *dels* genom sin avskedsansökan bragt riks- dagen i detta underliga tvångsläge. Vi måste emellertid komma därur på något sätt.

Utskottets ärade ordförande sade: Jag begår ingen indiskretion om jag talar om, att det var herr Palmstierna, som inom utskottet framställde begäran om vissa sakkunnigas hörande. Nå, det är lite ovanligt att blotta vad som sker inom utskotten, men då ordföranden tillåtit sig detta må även jag meddela något. Jag vill använda samma uttryck och säga till den ärade ordföranden: »Jag är alldeles viss om, att jag icke begår någon indiskretion, när jag omtalar», att sedan några representanter av högerpartiet i det läge ärendet hotade komma låtit förstå, att man borde söka tillmötesgå varandra och finna en sådan anordning, att lagen icke skulle utlöpa den 31 mars för att sedan eventuellt tagas upp igen och en obehaglig intervall på detta sätt uppstå. För min del mottog jag liksom andra av utskottets medlemmar med verklig tacksamhet det förslag, som sålunda framkom, att ordna saken i godo och jag begår alldeles ingen indiskretion när jag säger, att presidenten *Petersson* vädjade till mig, om jag icke skulle vilja inom utskottet framställa det *yrkandet*, att vi skulle förordna en dylik provisorisk anordning genom att förlänga lagens giltighetstid på några veckor. Jag vill också säga, att jag begår alls ingen indiskretion, när jag talar om, att jag då — allt under det jag levde i fullt god tro — gav presidenten *Petersson* det svaret: »Ja, men en sådan sak, som således skall ena oss från ömse sidor, är det väl ändå bäst, att utskottets ordförande själv framställer». Därpå svarade mig presidenten *Petersson* ingenting, men mycket beredvilligt gav han inom utskottet en, för att använda hans eget uttryck, »antydning» om, att man skulle kunna tänka sig saken ordnad på nu angivet sätt. Denna antydning, som gavs från ordförandeplatsen, togs upp av professor *Alexanderson*, som förklarade sig anse, att den »anordning», som ordföranden sålunda antytt, skulle kunna vara mycket lämplig, och jag för min del ställde mig även tillmötesgående till herr ordförandens »förslag», såsom saken då låg, och jag tänkte, att den skulle kunna ordnas genom tillmötesgående från olika håll. Men en verklig överraskning väntade oss, när vi kommo till *slutstadiet* av detta ärendes behandling. Då hade nämligen inträtt en fullkomlig omkastning. Jag undrar verkligen, vad det är eller vem det är, som åstadkommit denna omkastning.

Mina herrar! Vi höra så många gånger från högerhåll det talet: kunna vi icke slippa splittring inom landet, kunna vi icke få enighet och samling, varför denna inbördes fejd i en allvarlig tid? Ja, det ligger mycket av djupt allvar och mycken sanning i den meningen, men, mina herrar, när vilja ni bringa något offer för den samlingen?

Vad är det fråga om? Jo, en så ringa sak som att — det säger jag absolut till herr justitieministern — icke nu fatta definitiv standpunkt beträffande lagen, utan först på en senare tidpunkt ta ställning till densamma, att således skjuta fram avgörandet och vidtaga en sådan »provisorisk anordning», varom herr presidenten *Petersson* från ordförandeplatsen inom utskottet gjorde en »antydning». Detta lilla offer vill man icke ge, men själv slår

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utm. m.
(Forts.)

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utvär m. m.

man sig liksom farisen för sitt bröst och talar om splittring och tvedräkt inom landet. Som om man själv vore främmande för draksådden. Mina herrar! Det går ej; folket måste dock självt se, vad det här är fråga om. Man genomskådar dylikt.

(Forts.)

Högern har nu emellertid icke velat bringa sitt offer. Den har icke velat visa tillmötesgående, och när denna kammare i dag fattar sitt beslut, kommer första kammaren att taga ett annat och ärendet går tillbaka till det sammansatta utskottet, som då har att uppmana den ena kammaren att förena sig i medkammarens beslut om ingen sammanjämningslinje finnes. Hela lagens öde kommer på det sättet att hänga på *lotten*. Dithän ha herrarna velat bringa det, när ni icke tillmötesgått den ursprungliga framställningen, vilken, såsom jag påpekat, icke kommit från *vårt* håll. Jag måste mycket livligt beklaga detta, och frågar: *är detta den »ovänliga handling», som plågar föregå öppna fiendtligheter!*

Jag har nu något sökt att angiva, vad som kallats den »politiska orsaken», men vilken i själva verket så långt ifrån kan anses vara en partipolitisk orsak, att det är fråga om att till fosterlandets gagn på ett viktigt område, betrygga samverkan mellan riksdagen och regeringen. Jag tror, att man bör kunna förstå den saken.

Men så komma vi till den *andra* synpunkten, och herr justitieministern ansåg att vi om den valt ett »dunkelt» uttryck. Ja, om han finner det så, skall jag be att få förklara saken så öppet och tydligt, som det över huvud taget kan vara möjligt.

Mina herrar! Det sammansatta utskottet har vid behandlingen av denna fråga befunnit sig i en mycket underlig situation. Vi hade att besluta om en lagstiftning, som skall vara normgivande för hela vår handelspolitik. Samtidigt pågå underhandlingar med en »mäktig stat», såsom herr justitieministern sade, underhandlingar, vilkas utomordentliga betydelse för hela vårt näringsliv är oss väl bekant. Men icke ett ord har under våra överläggningar inom utskottet framkommit från auktoritativt håll angående *sambandet mellan denna viktiga lag och de betydelsefulla underhandlingar, som föras*. Det naturligaste i ett annat land hade givetvis varit, att utskottet fått del av huvuddragen utav dessa engelska underhandlingar, så att man inom utskottet kunnat bilda sig ett omdöme i frågan. Men den Hammarskjöldska regeringen, som på allt sätt undviker varje samarbete med riksdagen, kunde givetvis icke falla på den tanken. Den har icke velat visa detta tillmötesgående, och det är klart, att ingen människa längre begär något sådant av den Hammarskjöldska regeringen. Emellertid hade man behövt detta för att kunna ta ståndpunkt till frågan. I stället har man nu på egen hand sökt bilda sig någon föreställning i detta avseende genom samtal med personer i den ställning, att de borde äga kännedom härom. De meddelanden, som jag har kunnat få från dessa aktade män, gå i mycket olika riktning. Här står nu herr justitieministern och säger, att underhandlingarnas avslutande kräver såsom *förutsättning* lagens fort-

sätta tillvaro — så har jag antecknat hans ord. Nåväl, jag har hört förklaras från annat håll, där man känner till denna sak: nej, detta är en ren bluff. Det är i själva verket så, att det engelska avtalet mycket väl kan avslutas utan denna lag, emedan man bygger på en helt annan grund med detta än vad som förut sattes i lagen. Jag har från ett håll hört det uttalandet, att andan i hela krigshandelslagen går så stiek i stäv mot andan i det engelska avtalet, att man i varje fall måste förutsätta, att om lagen bibehålles, dess § 3 måste ändras på något sätt. Situationen är följaktligen den att utskottet och nu ävenledes kammaren måste gå till behandling av denna sak i den djupaste okunnighet om lagen behöves ändras eller icke med hänsyn till engelska avtalet. Riksdagen har det ansvaret att den måste för egen del bilda sig ett omdöme härom, men denna vår uppgift har regeringen icke velat underlätta genom lämnande av de upplysningar, som erfordras.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel av varor m. m.
(Forts.)

När så är förhållandet vill man icke gå till ett definitivt avgörande utan väntar för att se, hur saken utvecklar sig. Och är det väl underligt, att vi lojalt påyrka och begära ett anstånd, märk väl ett *anstånd* med det definitiva avgörandet av denna fråga, till dess allt blir klart? Det är *orätt* handlat, jag upprepar det, det är *orätt* handlat, när man pressar saken dithän, att man icke vill vara med om ett anstånd.

Oavsett det lagtekniska samband, som kan råda mellan krigshandelslagen och de engelska underhandlingarna, är det emellertid alldeles givet av hela sakförhållandet, av sambandet mellan en uppgörelse västerut och denna lags olika verkningar att lagens antagande beror av förhandlingarnas utgång. Och jag ber, mina herrar, att nu få komma in på det spörsmål, som man velat rulla fram från högersidan, då man där, såsom bade herr justitieministern och herr ordföranden i utskottet gjort, kommer med sådana uttalanden som dessa: ni vilja *avslå* lagen, ni vilja kasta bort den, ni gå till strids på kniven mot krigshandelslagen! Men vad vi begärt är ju, jag säger det om igen, endast ett anstånd. Eftersom herrarna i alla fall argumentera som om vi ämnade fälla lagen vill jag tillkännagiva min personliga uppfattning om krigshandelslagen och dess verkningar.

Nu har presidenten Petersson liksom utskottsreservanterna och även herr justitieministern sökt måla det läge, som skulle uppstå, därest krigshandelslagen bleve upphävd, i så starka färger som möjligt och talat om den osäkerhet, den oreda och måhända förtvivlan, som därigenom kunde uppkomma. Mina herrar! Vi känna ändå litet var till, hurudant läget för närvarande är i landet, och jag skulle verkligen vilja fråga eder, som nu tala om, hur det skall bli, när krigshandelslagen eventuellt faller på grund av er egen halsstarrighet: *huru är läget nu?* För var dag, som går, ökas *livsmedelsbekymren* inom landet. Vi skola icke bagatellisera, att det faktiskt är *sämre* här än i våra grannländer. Svårigheterna ökas för varje dag, och vi veta, att de ansvariga livsmedelsmyn-

I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.
(Forts.)

digheterna gripits av en djup och allvarlig oro för, huru vi skola kunna gå igenom denna kris till slut utan att nalkas den uppenbara svälten. Mina herrar: Svensken är tålmodig, märkligt tålmodig, och den svenske arbetaren har under denna tid, då dyrtiden pressat och hungern klappat på hans dörr, mer än en gång likvisst visat sig utomordentligt tålsam. Och varför? Jo, han har dock haft arbete. Han har haft arbetstillfällen, och jag har hört mer än en arbetare, som sagt — och jag må säga, att jag förundrar mig över detta — ja, men vi ha övertidsarbete, och vi klara oss i alla fall; vi ha stor förtjänst på grund av att vi få arbeta långt in på nätterna. Arbetaren har som sagt varit tålmodig. Men nu börja förtrupperna av *arbetslösheten*. Varje dag läsa vi i tidningarna om nya fabriker, som läggas ned. För en tid sedan har industriförbundet — ja, som bekant var det dess arbetsutskott, men den saken skall jag nu icke närmare ingå på; det finnes mycket, som man i det sammanhanget skulle kunna tala om — ingått med en skrivelse, däri framhålles den djupa oro, som de ledande männen inom detta förbund, som räknar en arbetarskara å 170,000 arbetare, måste hysa för läget, såsom det utvecklats sig. Det är i denna skrivelse icke någon tanke på krigshandelslagen eller något annat sådant; det går icke, presidenten Petersson, att i det sammanhanget tala om krigshandelslagens fall. Här föreligger ett dokument, som är tillräckligt talande, ett dokument, avgivet av män, som äro mera kompetenta att bedöma förhållandena på området än vad vare sig utskottets ärade ordförande eller jag är. Saken är den, att med *den Hammarskjöldska handelspolitiken* ha vi tyvärr bringats allt närmare ett nödläge och kommit in i en återvändsgränd, och det är detta, som karakteriserar hela situationen i Sverige för närvarande. Det är detta, som gör, att vi för varje dag gripas av allt större oro. När herr statsministern på måndagen skall mottaga dessa adresser, som tillhandahållas från någon sorts ny Frestadius-byrå, så är det, mot bakgrunden av *folkets nöd*, som dessa hyllningar böra ses.

Varje ny dag bringar oss allt närmare nödläget, oavsett krigshandelslagen. En av de angelägnaste uppgifterna för svensk politik just nu är fördenskull, såsom industriförbundets arbetsutskott i sin skrivelse framhållit, att få ett avtal till stånd med den makt, som behärskar tillförseln västerifrån. Detta är icke endast angeläget med hänsyn till *dagens allvarliga situation* och med hänsyn till, att vårt svenska folk måste *leva* under denna tid, utan också med hänsyn därtill, att eljest bliva vi i realiteten hopträngda med centralmaktblocket. Den nuvarande politikens angelägnaste uppgift är att lotsa oss fram på sådant sätt, att det icke för världen ser ut, som om vi på något avstånd följde i centralmaktblockets kölvatten. Vår framtida ställning i världen kommer eljest att bli i hög grad bekymmersam. Är det så, att regeringen icke kan eller vill ordna den uppgörelse med England, som vi finna vara en *vital* angelägenhet, då synes det mig nästan, som om de ord, herr statsministern fällde vid »Stockholms» stapelavlöpning, kunna

vara tillämpliga. Han yttrade: »Men om nu regeringen är kortsynt och fördomsfull, om enskildas initiativ erfordras för att tillgodose landets och folkets välförstådda intressen», — ja, i så fall blir det nödvändigt att vi här i Sverige, liksom Holland, Danmark och Norge, låta *näringsidkarnas egna organisationer* sköta vårt handelsutbyte ensam. Men nu, nu ryggas man tillbaka. Detta vilja högerreservanterna, utskottets ordförande och regeringen icke vara med på. Det skulle, förmenar man, bringa näringslivet på knä.

Låt mig nu säga några ord om denna uppfattning och belysa den felföreställning, vilken fångat dem, som hysa denna mening. Ingen, som känner något till saken, kan finna den skräckmålning berättigad med vilken man söker skrämma kammaren. »Så och så verkar detta system», säger utskottets ordförande och talar om, vad industrimän och andra skulle ha sagt. Ja, mina herrar, beträffande industrimännens yttrande föreligger saken så, att man *aldrig* ställt dem inför det spörsmålet: faller det engelska avtalet, omöjliggöres en *officiell* — märk väl en officiell — överenskomelse, skall i så fall krigshandelslagen vara kvar? Däröfver ha industrimännen aldrig fått yttra sig, men det är *detta* spörsmål, som vi ha att taga ståndpunkt till.

Sanningen är den, att krigshandelslagen icke alls spelat den roll, som man trodde, att den skulle göra, när beslut i frågan fattades förra året. Handelsutbytet har med kompensationspolitik och licenssystem medfört en naturlig begränsning av krigshandelslagens möjligheter att verka på det sätt, som man avsåg på våren 1916. Det har inom utskottet blivit upplyst, att vad Tyskland beträffar, skedde förut en viss legalisering, skulle man kunna kalla det, av utfästelserna genom utrikesdepartementets handelsavdelning, och, såsom orden fölla, krigshandelslagen har vad Tyskland vidkommer knappast medfört någon egentlig ändring av läget. Dessutom tror jag mig icke begå någon orätt, när jag säger — jag har åtskilliga dokumenterande bevis på saken, och jag har även, det vill jag säga herr justitieministern, varnat vederbörande — att t. ex. inom rederirörelsen och många stora importföretag man i mycket stor utsträckning läderat krigshandelslagens bestämmelser. I tvevelaktiga fall har man icke fäst något avseende vid dem, och i somliga fall har det varit alldeles nödvändigt att gå till väga på det sättet. Jag tänker t. ex. på bankrembourser, vilka kräva omedelbart svar; man har icke brytt sig om denna omgång med handelskommissionen, utan när det varit bråttom ordnat uppgörelsen denna förutan. Det är ganska typiskt, att i Sverige, enligt de upplysningar jag kunnat erhålla, endast *en enda gång* förekommit en *varning* för överträdelse av krigshandelslagen, medan däremot i Danmark förhållandet är helt annorlunda. Där ha gång efter annan betydande bötesbelopp uttagits. Kontrollen är tydligen synnerligen verksam. Beträffande Danmark vill jag för övrigt säga presidenten Petersson, som talade om den stora utländska kontroll, som skulle förekomma där ingen krigshandelslag finns, att *ingen direkt*

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

I fråga om utländsk kontroll råder i det landet; märk det väl, mina herrar. lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. (Forts.)

Det är en alldeles oriktig framställning, som utskottets ordförande gav, om huru det i detta avseende förhåller sig i andra länder. I Danmark prövas f. ö. hithörande saker av både industrirådet och grossererersocieteten, och icke blott av den ena, såsom utskottets ordförande nämnde.

Nu säges det, att krigshandelslagens bibehållande är nödvändig för vår import. Det säges så i dag i debatten, ehuru reservanterna icke dristat sig komma fram med ett sådant påstående i sin reservation. Det är precis som förra året. Då lade man märke till att man inom utskottet gjorde allt för att försäkra vänstern, att lagen skulle ge oss en ökad import och medverka till, att det bleve bättre livsmedelstillgång inom landet. Mina herrar, huru har det gått? Jo, det har gått så, att de svårigheter, för vilka vi blivit utsatta, kunna sägas datera sig till våren 1916 efter krigshandelslagens tillkomst och jag skall angiva en direkt orsak härtill.

Förra året begärde vi, innan det definitiva beslutet fattades inom utskottet, att få se, vad det var för utfästelser och anvisningar, som regeringen ansåg bli följden av dess utfärdande, och som borde läggas ovanpå krigshandelslagen. Skola vi besluta lagen, skola vi väl även kunna få veta de direktiv denna utmynnar i, yttrades. Men det fingo vi aldrig, och varför? Jo, därför att regeringen tillämpade systemet »för sent». Regeringen hade icke själv gjort klart för sig hur den skulle använda lagen! Det dröjde månader, efter det att lagen trätt i kraft, innan man var klar däröver. Nya Dagligt Allehanda hade alldeles rätt, märkvärdigt nog för resten, när tidningen i ett par artiklar klagade över, att beslagtagandet i England sprang upp från 20 å 30 procent ända till 90 procent och att de svenska förråden lagrades i engelska hamnar. I fråga om s. k. oversea-goods, således amerikanskt och transatlantiskt gods över huvud taget, fanns ingen reda. Det släpptes icke heller fram till oss. Regeringen hade icke klargjort för sig denna sak; den hade lagt upp ensidiga utfästelser och icke träffat överenskommelse i förväg med den makt, som skulle kontrollera, och mina herrar, det drog fördenskill månader, innan det hela blev klart, varunder hr Hammarskjöld säkerligen utvecklade hela sin formella talang att försvåra uppgörelser. Detta har sedermera släpat med under den tid, som förflutit sedan dess. Vi lida fortfarande av de månadernas förhållning.

Jag får säga, att jag vet icke, huru det skulle ha gått, om icke de enskilda näringsidkarna inom vissa branscher hade själva tagit importen om hand. Jag vill be presidenten Petersson som affischerar vilken fruktansvärd verkan det skulle bli, om krigshandelslagen vore borta, lägga märke till detta. Det har varit till vårt lands lycka. Tack vare de enskilda näringsidkarna hade vi nämligen särskilda avtal beträffande metall, såsom koppar, vidare för bomull och gummi, avtal vid sidan om lagen och analogt med de överenskommelser, man hade t. ex. i Norge och Dan-

mark. Hade vi icke haft dylika avtal, skulle det ha uppstått betydligt större svårigheter för hela vårt näringsliv, än nu blev fallet. Dessutom behöver man endast tala med redare för att få klart för sig, huru särskilt denna § 3 vållat mycket stora besvärigheter och ett ständigt trassel som förlamat rederirörelsen och lagt småhinder för den nödvändiga importen.

Jag står och väger, herr talman, vad för uttryck jag skall använda för att karaktärisera det som utskottets ordförande nyss uttalade, rörande av mig gjord anmärkning angående § 3. Jag måste säga, att jag blev verkligen rätt upprörd däröver. Han känner ju till vad jag sagt inom utskottet beträffande § 3, och han vet, att det *icke hade ringaste samband med spörsmålet om handelsspioneri*, som han nu insinuationsvis — hr Palmstierna »ville göra en gata genom denna paragraf, som handlar om handelsspioneri» — lät förstå. Det var i stället på det sätt att riksdagen förra året på mitt förslag beslöt en ändring av K. M:ts förslag i § 3 så att det blev möjligt att sluta kollektivavtal inom näringsorganisationerna utan handelskommissionen eller K. M:ts beslut i varje särskilt fall. Nu i år ställde jag i ordförandens närvaro den frågan till de sakkunniga: har något sådant avtal träffats med anledning av förändringen i § 3? Ja, blev svaret, smörjoljeavtalet. Detta är vad som förekommit. Men då kommer utskottets ordförande så där halvt skadeglatt: se den där vänstermannen, han ville bygga en gata för spioneriet! *Usch!* Tror verkligen herr ordföranden, att det finnes *någon* här, som har dylikt i tankarna. Man borde skämmas att komma med sådana insinuationer. Men ackompanjerad av högerpressen skall man nu slå på den strängen, att vänstern vill släppa loss handelsspioneriet och därför kastas hela krigshandelslagen. Mina herrar! På det allra bestämdaste och kraftigaste vill jag säga ifrån, att dessa beskyllningar äro gemena och falska. Jag vill säga, att om på grund av högerns halsstarrighet denna lag faller, äro vi beredda att medverka till ett ordnande av frågan, och jag tillägger, att det är *regeringens* skyldighet att, om en dylik situation inträder, omedelbart komma med ett förslag därtill. Gör regeringen icke detta, fyller den icke sin plikt, så äro *vi* för vår del *beredda* att omedelbart göra framställning därom. Jag vill härmed alldeles gendriva sådant tal, som nu förts, och det är med verklig ledsnad jag konstaterar, att utskottets ärade ordförande velat leda den svenska allmänheten in på detta spår, som sedan kommer att föra vidare, med alla sårande tillmålen att vi vilja gynna handelsspioneri i landet. Jag ber herr ordföranden att taga tillbaka varje sådan antydan.

Mina herrar, jag ber att få säga er, att vad jag kunnat erfaras rörande krigshandelslagens verkningar skulle kunna summeras ihop på följande sätt: lagen har i själva verket icke haft den betydelse, som man försökt göra gällande; importen skulle gått minst lika bra utan denna lag, och, om krigshandelslagen haft något inflytande har det snarare varit det, att den skapat praktiska svårigheter, som särskilt märkts, då *hastiga* uppgörelser måst träffas.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.
(Forts.)

Den kräver nämligen behandling av en mycket habil ledare, och vad man vill säga om vår nuvarande statsminister, icke är han någon habil ledare av det svenska statskuppet.

Härtill må ytterligare sägas, att man icke lyckats skapa de praktiska anordningar, vilka varit ytterligt önskliga tillbehör till lagen. Jag vill återropa Danmarks exempel. Hur ha danskarna det i London? I London ha danskarna ett stort kontor, som omedelbart anknyter till och har samband med engelska myndigheter och som snabbt kan ordna det hela. Vi ha icke alls något sådant samband. Vi ha en enda handelsattaché i London, som rakt icke hinner med att ordna dessa saker. Det uppstår betydande svårigheter, så snart den höghyrkratiska behandling av ärendena kommer till, som vi ha. Vidare är det en annan sak, som svårligen undgås, när ämbetsmyndigheterna skola behandla importförhållandena och utförsellicenserna, och det är, att *gulaschen* lätt får ett företräde. I varje fall under avsevärd tid. Det är den berömda likheten införelse lagen, som gör sig gällande och har medfört att de gamla firmorna inom olika branscher, de som bära upp näringslivet, fått lida på grund av att det är andra, som fått varorna. Detta har vållat mycket obehag, en betydande fördyring av varorna.

Men naturligtvis vore det orätt av mig, om jag här endast framdroge skuggsidorna hos krigshandelslagen. Jag vill säga, att den naturligtvis också haft sina fördelar. En fördel är, att vi haft en lagstiftning mot spioneri. Förlåt, om jag frågar presidenten Petersson, är det lagen själv, president Petersson läst, när han talar om den *norska* lagen, ty jag kunde icke finna, att hans framställning var riktig. Presidenten Petersson fällde det yttrandet, att denna norska lag vore gjord »efter svenskt mönster». Jag har verkligen läst och studerat den norska lagen mycket ingående, och för det första vill jag säga — nu är det nog högerpressen igen, som har vilselett presidenten Petersson, skulle jag tro — att det icke är någon *ny* lag, utan den är av den 23 juni 1916. Det förslag, som senast är framlagt, avser — jag ber att få gå efter motiveringen — för det första »en väsentlig skärpelse av de i loven av 23:e juni 1916 fastsatte straffesatser»; för det andra har den äldre lagen »vist sig att være noget ufuldstændig» och kompletteras fördenskull med straff för vissa handlingar; för det tredje, och där kommer den stora nyheten i lagen, har man för första gången infört en mycket kraftig lagstiftning mot spioneri, och så tillkommer det dessutom, i nionde och tionde paragraferna, att den som offentligen söker upphetsa till hat mot annat land, också skall straffas. Nå, hela presidenten Peterssons framställning var således oriktig. Det är icke alls någon kopia av den svenska lagen. Om man bara ögnar igenom andra och tredje paragraferna, så finner man det genast. Det är också fråga om avtal, som privata institutioner eller sammanslutningar, som få bemyndigande att uppgöra dylika, skola kunna ingå, m. m. Det som karaktäriserar vår svenska lag återfinnes icke alls i detta lagförslag, och det vet ju var

och en, som tagit del därav. Nyheten i lagen, är som sagt, huvudsakligen att spioneriet skall betvingas.

Emellertid, givet är, att den svenska lagen har kunnat tillvinna sig ett visst förtroende från utlandets sida. Anledningen är närmast den att lagen medför officiell registrering och kontroll av alla utfästelser. Det är naturligt, att man i utlandet gärna ser att sådant sker. Man får registrering, och man får officiell kontroll, och slipper göra detta själv.

När presidenten Petersson i detta sammanhang talar om två system, det svenska systemet och det andra systemet, där enskilda göra allt, vilket han kallade trustsystemet, så är denna framställning alldeles oriktig. De enda länder, som ha *trustsystem*, äro ju Holland och Schweiz. Danskarna ha industrirådet och grossersocieteten, norrmännen ha en blandad anordning med, kan man säga, dels halvofficiella avtal, dels branschavtal och dels enskilda firmors uppgörelser, Sverige, mina herrar, är det *enda* neutrala land, som *sanmanfört allting i regeringens hand*, det enda land som så förfar, att regeringen skall avgöra allt, i olikhet med alla andra neutrala stater. Och då säger man oss här, att utan att vi bibehålla denna lag, blir situationen omöjlig. Det är ju alldeles orimligt att komma med ett sådant tal.

Jag skall nu belysa några skuggsidor hos lagen.

För det första är det så, att när staten *officiellt*, när Kungl. Maj:ts regering träder i breschen, och det händer någonting — herr justitieministern vet alldeles säkert, att det *har* hänt saker, tyvärr, mycket *graverande* saker också, jag säger icke mer — när det händer sådana saker, säger jag, så är det icke för Sverige angelämt, att det är dess *myndigheter*, dess *regering*, man närmast har att vända sig till. Men detta medför det officiella moment, man tillfört förhandlingarna. För det andra är det alldeles givet, att när det är officiella myndigheter, som sköta samtliga dessa ärenden, så träder i och med detta ett *politiskt* moment i förgrunden. I stället för ett smidigt behandlande av den kommer ett byråkratisk handlande och ett ängsligt formellt bevakande av »Sveriges rätt». Detta blir onödigt besvärande.

Frånsett allt detta, så är det dock *en* synpunkt, som vid bedömandet av krigshandelslagen för mig personligen är mycket allvarlig, och det är den: när lagen kom till, avsågs att skjuta in en undre nivå nedför vilken utfästelserna icke skulle glida. Nu skulle detta glidande upphöra. Redan då tillät jag mig att något varuande säga: ack, mina herrar, de stora naturkrafterna i världen, den oerhörda eruption, som nu pågår, tro ni, att de bry sig om, vad vi skriva i en svensk lag? Vare sig det gäller Danmark, Norge, Holland eller Sverige, så är det *målet* blockadens effektivitet, man vill vinna, och det kan icke undgås att det, vad tiden lider, tyvärr, måste bli ett fortsatt glidande nedåt. Vi förmå icke stå emot. Jag ber eder bara titta t. ex. i doktor Hildebrands grå bok. Jag ber er titta på gummiavtalet, hur man beträffande gummiringarna har fått tillkännage, att de uteslutande

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

I fråga om skola användas för eget behov, hur man fått gå med på numre-
lag ang. vissa ring, registrering och kontroll. Jag ber er titta på andra avtal,
utfästelser t. ex. det tyska kolavtalet, eller jag ber eder titta på konsuls-
rörande in-certifikaten, som utgå från Göteborg. Tro ni, att när vi beslöto
försel och ut-krig-handelslagen vi tänkte oss, att vi med denna lagstiftning
m. m. skulle komma dithän? Och detta är bara officiellt *publicerade* saker,
(Forts.) men det finns *andra* också.

Här stå vi inför något, som man efter mitt förmenande vid
bedömandet av lagen icke kan undgå att tala om. Det är så, att
när *staten själv* träder i breschen, då kan staten bringas i ett
tvångsläge, som kan bli av allvarligt slag. Man polemiserar
mot den s. k. »rationeringen», och förklarar sig företråda svenska
synpunkter, när man förklarar i pressen att Sverige icke kan finna
sig däri. Men då fördöljes det faktum, mina herrar, att det har
gatt därhän, trots krigshandelslagen, att svenska regeringen, ge-
nom sina tillstånd till utfästelser av viss art och till visitatio-
nerna i Kirkwall, i realiteten erkänt rationeringen.

Ju hårdare kriget pressar, ju mer besvärligt det blir, desto
allvarligare kan det te sig, att just regeringen skriver under ut-
fästelserna. De vilka ropa ut att vi icke kunna vara med om
»nesliga» avtal borde betänka sig inför det förhållandet att vi
redan på regeringens tillskyndan, med dess begivande ingått
dylika.

Det är min uppfattning, herr talman, att ingen som är be-
själad av en *varm och levande statskänsla*, kan finna, att det är
några alldeles särskilt ärofulla drag, sådana som skola lysa genom
tiderna, i en politik, som bringar den svenska statsmakten, Sverige
i högt majestät, i detta läge. Härav kan man förstå den betänk-
samhet, vilken hyses mot en lagstiftning av denna natur.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winkler: Herr talman! Det gladdde mig, då jag hörde
herr Palmstierna yttra i början av sitt anförande, att var och en
först borde taga frågan i överbägande och därefter fatta sitt be-
slut. Men i fortsättningen, kände jag mig icke lika tillfredsställd.
Jag trodde, att han skulle komma med några sakliga inlägg, som
på ett eller annat sätt visade, att krigshandelslagen varit till för-
fång för näringslivet i vårt land, att han skulle bevisa på ett
eller annat sätt, att det skulle vara bättre, om varje importör fick
reda sig själv. Hela den senare delen av hans anförande var
emellertid ingen uppfyllelse av hans löfte, utan det var ett *poli-
tiskt* anförande, som man är så van att höra i denna kammare.
Han rörde sig enligt min förmening med mycket föga realiteter.
Han sade, att han ville lägga upp saken, såsom den förhöll sig.
Jag känner icke till, huruvida hans relation därvidlag var riktig.
Men vare sig det är från höger eller vänsterns representanter
i sammansatta bevillnings- och lagutskottet, som förslaget kommit
om att det vore lämpligt att prolongera lagen på endast sex vec-
kor, så är det enligt min mening lika förkastligt i alla fall. Det

kan nämligen omöjligen vara lämpligt, att denna lag prolongeras för så kort tid, som här är ifrågasatt, ty det skulle endast vara en mildare form för lagens avskaffande. Vidare framgick det alldeles tydligt, att det var den nu sittande regeringen, som man icke ville vara med om att ge den fullmakt, som riksdagen i följande synpunkten icke berättigad, annat än om herr Palmstierna kan visa, att den nuvarande regeringen i ett eller annat avseende för vårt land missbrukat den rättighet, den stora maktbefogenhet, som ligger i denna lag. Endast i den händelse, att en eventuellt kommande regering, vare sig den är sammansatt på det ena eller andra sättet, kommer att missbruka ett sådant förtroende, som det här är fråga om att lämna, anser jag, att man skulle ha rättighet att mot denna regerings representanter fälla sådana yttranden, som den föregående ärade talaren gjorde. Han sade vidare, att det skulle vara ett tillmötesgående från högerens sida, om vi ville taga denna lag nu att börja med under sex veckor. Jag anser icke, att vi böra se denna sak från partipolitisk synpunkt. Det är icke fråga om att tillmötesgå vare sig högern eller vänstern, utan jag anser, att det här är fråga om ett tillmötesgående mot eller rättare sagt ett skyddande av industriens och handels intressen, och där- om borde var och en kunna vara med. Jag hävdar den ståndpunkten, att om vi fortsätta att upphörligt se även de mest praktiska frågor endast och allenast ur olika partipolitiska synpunkter, d. v. s. genom de skumma glasögon, som användas där, vinna vi icke mycket tillfredsställande resultat eller kunna vara till stort gagn för vårt land med den lagstiftning, som åstadkommes.

Vidare hörde jag den föregående ärade talaren säga, att andan i lagen skulle gå stick i stäv mot förutsättningarna för ett fruktbringande slutförande av de engelska underhandlingarna. Jag för min del kan icke tro, att det är någon möjlighet. Vad innefattar denna lag? Jo, den innefattar endast och allenast, att man skall tvinga de näringsidkare, köpmän, importörer och exportörer, som icke i godo vilja vara ärliga, att vara det, och jag undrar, om någon regering, med vilken vi skola föra förhandlingar, kan ha något att anmärka mot sådana bestämmelser.

Vidare talade han om vänsterns tålmod. Jag skall icke beröra det, ty det hör icke till denna sak. Vidare sade han, att vi ha det värre ställt än våra grannländer. Jag vet icke, hur det förhåller sig därmed, men jag vill påpeka, att från regeringshall har det sagts — och regeringen anser jag sitta inne med bättre kännedom om dessa saker än den föregående ärade talaren gör — att det icke förhåller sig så. Jag har en god vän i Danmark, som besökte mig för några dagar sedan. Han omtalade, att man förseglat hans gasbadugn, så att varken han eller hans familj fått tillreda något bad i hemmet, och att man kontrollerar, att termometrarna icke visa mer än 14° varmt i rummen. Jag tror knappast, att de verkligen ha det bättre ställt i Danmark än vi ha det här.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.
(Forts.)

Vidare talade herr Palmstierna om förhållandena i Danmark med avseende å industrikommissionen och grosserersocieteten. På grund av att jag har en avdelning av min affär i Danmark känner jag till dessa förhållanden ganska noga. Det är riktigt, att dessa sammanslutningars handlingar gent emot importörerna icke äro direkt lagfästade, men jag vågar i alla fall bestämt påstå, att grosserersocietetens och industrikommissionens i Danmark förehavanden i detta avseende ske i fullständigt samförstånd med regeringen och att de på allt sätt lämna varandra bistånd. Jag kan daremot icke gilla den föregående talarens åsikt därom, att det skötes bättre och mera opartiskt, om köpmännen själva ha hand om denna sak än då det är ämbetsmän, som ha hand om den. Jag anser tvärtom — det har sagts mig av goda vänner i Danmark och jag har själv ofta haft samma tanke — att det är bättre, om ämbetsmännen taga hand om denna sak, än då konkurrerande firmors representanter sitta i rådet och besluta om, vilka licenser som skola tillstyrkas eller avstyrkas. Ibland kan man icke fria sig från den tanken, att de lämna företräde åt de egna firmorna eller åt dem, som stå i samarbete med dem. Så är icke här. Jag trotsar någon, som känner till förhållandena, att kunna påstå, att ämbetsmännen lämna företräde åt den ena eller andra. Min anmärkning mot handelskommissionen, åtminstone i början av dess verksamhet, är den — och däri anser jag den föregående ärade talaren hava rätt — att den borde ha lämnat något företräde åt de äldre inarbetade firmorna och icke åt de nya firmor, som uppstått inom alla branscher och som kunna ställas under den rubrik, som herr Palmstierna angav med namnet gulasch.

Så sade han, att det var ett oriktigt påstående, att vi icke kunna reda oss utan denna lag. Det är möjligt, och jag förmodar, att även om lagen faller vår import och export dock icke blir fullständigt stängd. Men vad som enligt min förmening är alldeles säkert, det är, att läget därigenom kommer att betydligt försämrans och icke förbättras, ty var och en vet, att — alldeles bortsett därifran att, en av riksdagen antagen lag vore betydligt bättre än om en importörsammanslutning bestämde härvidlag — det stränga straff, som ligger i fängelse, som kan dömas i svarare tall, verkar på ett helt annat sätt än endast böter. Såvitt jag vet har man varken i Danmark eller Norge och troligen icke heller i Holland annat än bötesstraff. Böter ha uttagits oftare i Danmark än här, som den ärade talaren nämnde. Jag ber dock få papeka, att om en person vill driva affärer på ett mindre lojalt sätt och därigenom förtjänar en massa pengar i dag och förtjänar en massa pengar i morgon och kanske lika mycket i övermorgon, så spelar det icke så stor roll, om han dömes att betala ett högt bötesbelopp. Där emot tror jag, att många, som straffats med höga böter, skulle dragit sig för den första oriktiga handling de gjort, om de kunnat riskera fängelsestraff.

Nu skulle jag för att klarlägga vad jag menar vilja gå tillbaka till den tid, då kriget utbröt. Hur ställde sig förhållandena då? Jag

tror icke, att någon av de krigförande makterna redan då tänkte sig, att det skulle bli något handelskrig, och i varje fall är jag fullt förvissad om att de icke tänkte sig, att det skulle bli ett handelskrig på ett så utpräglat sätt som det blivit. Jag stöder det på egen erfarenhet. Man såg, att vår import och export var fullständigt fri i början av kriget. Det har klandrats i denna kammare, att massor av varor, som importerats från England och framför allt från Amerika, befordrats vidare till Tyskland. Ja jag har visserligen själv sett i svenska hamnar, hur sadana varor förts över direkt från den ankommande och till den till Tyskland avgående båten. Men jag har också sett åtminstone i början, lika många fall, då varor förts från de från Tyskland ankommande båtarna alldeles direkt till båtar, som skulle gå till Finland och Ryssland. Jag anser därför, att den ena parten har förbrutit sig lika mycket som den andra — jag anser nämligen, att vid de förhållanden som då rådde ingen förbrutit sig. Jag vill direkt påpeka, att min egen firma tillfrågades av åtskilliga stora ansedda tyska fabriker, om den icke ville övertaga deras intressen angående försäljning på Ryssland. Jag skulle kunna visa det vidare med att vi till och med av tyska firmor fingo uppgifter om underhandlingar om affärers avslutande, som dessa firmor lägo inne med vid krigsutbrottet, med anhängan, att vi ville fullfölja dem. Är det tänkbart, att ens tyskarna själva då tänkte sig ett handelskrig av denna art? Jag skulle kunna framdraga liknande exempel från den motsatta sidan, men det mest illustrativa exemplet är, att engelska export- och importfirmor stämplade sina papper med i ögonen fallande färg: »business as usual». Jag har icke sedan länge sett detta på brevpapper eller sett det utkolporerat på annat sätt, men jag vet bestämt, att vid den tiden de engelska affärsmännen på fullt allvar ansågo, att affärerna borde gå som vanligt oaktat kriget.

Skulle vi nu vilja återgå till de förhållanden, som voro, då dessa förbindelser började utfärdas? Jag minnes verkligen icke, om det var det engelska rikets representanter eller tyskarna, som började avfordra dessa förbindelser, men det minnes jag, att dessa förbindelser voro av mycket lindrig formulering att börja med. Det var icke farligt för någon att skriva under dem. Men sedan skärptes de mer och mer, då exportörerna och framför allt de krigförande makternas politiska representanter sågo, att dessa förbindelser villigt underskrevos, och de formulerade dem därför allt skarpare och skarpare. Det var icke nog med att förbindelserna formulerades på sådant sätt, att de enligt min förmening omöjligt kunde upprätthållas av en lojal köpman, utan man fordrade också, att resp. länders representanter skulle när de ville få se våra böcker. Jag vill icke säga, att de granskade dem från början till slut, utan de gjorde s. k. stickprov. Man sade: visa hur det förhåller sig med den affären och med den affären. Jag gick då så långt, att jag ansåg, att nödläget fordrade, att varje importör fick foga sig i dessa bestämmelser, så långt det överensstämde med Sveriges neutralitet och med min ställning såsom inne

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utm. m.

(Forts.)

I fråga om byggare i detta land. Men man gick längre. Man gick så långt, att man resonemangsvis sade: vi äro tacksamma för de upplysningar som vi fått, och de äro fullkomligt tillfredsställande för affären, men har ni icke något att tala om rörande edra konkurrenser och deras affärer i detta avseende och har ni icke något att tala om rörande edra förbindelser med den andra parten? Då ansåg jag, att det övergick vad en respektabel affärsman kunde vara med om, och åtminstone det svar jag lämnade blev alltid, att i fråga om att lämna några andra meddelanden än om vår firmas förbindelse med i deras land varande exportörer kunde icke komma i fråga.

m. m.
(Forts.)

Hur skulle det slutat, om de fria förbindelserna fått fortsätta? Enligt min förmening hade Sveriges importörer och exportörer blivit fördelade i två klasser, d. v. s. dem som ville göra affärer med ententen, och dem, som ville göra affärer med centralmakterna, ty det framställdes, om icke direkta krav så dock i tydliga ordalag, att det komme att utveckla sig dithän, att vi måste antingen avsäga oss det ena eller det andra. Vad det skulle betydtt för Sveriges industri och i synnerhet för sådana firmor som min egen, vilken haft förmånen att göra affärer i alla fem världsdelarna både med avseende å import och export, att man skulle blivit tvungen att se efter: vilken skall jag lämna och vilken skall jag fortsätta med, det kan var och en förstå. Jag anser, att man bör icke avsäga sig rätt att ha förbindelser åt något håll, vi må förtjäna eller förlora mer eller mindre. Det är icke huvudsaken, utan rätten att driva affärer åt både öster och åt väster böra vi så vitt möjligt bibehålla. Nu förhåller det sig så att enligt min mening krigshandelslagen var ivrigt efterlängtdad av alla lojala industriidkare och köpmän, då den kom. Jag vill icke neka till att i början var det ganska svårt att få exportörerna i de resp. exportländerna att godkänna dessa förbindelser. De sade: det må vara sant, att er regering har bestämt formuleringen, men det skall skrivas under det formulär vi ifrågasätta. Då kunde jag med bättre skäl säga, att det är omöjligt att skriva under förbindelsen, ty för det första är det icke i överensstämmelse med min egen åsikt om hur en neutral firma bör uppträda och för det andra är det helt enkelt förbjudet i svensk lag. Och det dröjde icke länge, innan de utländska leverantörerna funno sig i dessa förbindelser. Sedan ha de justerats vid åtskilliga tillfällen och enligt min förmening blivit bättre och bättre, och därvid har man naturligtvis fått tillmötesgå även en mängd fordringar från de krigförande ländernas representanter.

Hur gick det till, innan denna krigshandelslag kom till? Jo, åtminstone har jag mig bekant sådana fall, då det gick så långt, att de importerade varorna gingo genom fem, sex mellanhänder, innan de exporterades. Jag vet ett bestämt fall från min egen stad, då en fattig bokhållare erhöll en ersättning av 5.000 kronor för att ställa sig såsom avsändare i sitta hand för ett parti varor. Varför? Jo därför, att den som låg bakom, icke skulle kunna

träffas av de höga böter, som han eljest fått betala till den danska grossererersocieteten. Då man ville taga ut böterna av den siste ex, ortören, visade det sig omöjligt att se, var kedjan bröts mellan den förste importören och exportören. Då man kom till den mannen, som hade exporterat varan, så fanns det inga tillgångar, och det blev följaktligen inga böter att erlägga. Det finnes många sådana exempel, som jag skulle kunna framdraga, men jag skall icke trötta kammaren därmed.

Jag skulle även kunna visa här en hel samling förbindelser, både sadana, som staten godkänt, och sådana som existerade, innan krigshandelslagen kom till och som säkerligen skulle överbevisa många i denna kammare, som icke ha en sådan personlig erfarenhet av förhållandena som jag och kanske många andra i kammaren överbevisa dem om nödvändigheten eller åtminstone önskvärdheten av att krigshandelslagen bibehålles. Jag anser för min del, att denna lag har icke det ringaste att göra med ministerkrisen, och jag vill ännu en gång säga, att det är ett ledsamt förhållande att partivägorna gå så höga i denna kammare, att ingen kan se kallt och lugnt på frågan och bedöma den utan att resonera om hur hans eget parti och hans partis övriga medlemmar i denna kammare skola handla.

Jag återkommer till de sex veckorna, för vilken tid man här säger att man vill förlänga lagen. Enligt min mening är det fullkomligt det samma som att säga, att lagen upphör. Ty det finnes inga varor lagrade, såvitt jag vet åtminstone inga särskilt begärliga varor i något land i världen. Jag vill se den importör, som i dag beställer en vara, som behövs i detta land, och som kan få hit den inom sex veckor. Här finnas inga dylika varor lagrade, vare sig i England, Tyskland eller Amerika. Jag skulle vilja påstå, att de järnvaror, som i dag beställas, äro ännu icke valdade, de kol som i dag beställas för import, äro ännu icke uppfordrade från gruvorna. Ja, jag skulle vilja gå ännu längre och påstå, att de maskiner, som i dag beställas, äro ännu icke påbörjade och komma icke häller att påbörjas på flera månader. Åtminstone inom min bransch är det för närvarande så, att man icke kan påräkna någon leverans av verkligt behöfliga varor på kortare tid än 9 till 12 månader.

Många blickar äro säkert i dag riktade på den svenska riksdagen, och jag skulle vilja säga, att de intresserade personerna äro delade i tvenne klasser. Det är de lojala industrimännen, de lojala exportörerna, och importörerna, och det är vampyrerna, vilka hoppas, att den dag åter skall komma, då de kunna börja förtjäna pengar genom att gå vid sidan av vad enligt min mening all affärsmoral bör fordra, nemligen ett absolut korrekt skötande av sina affärer, så att man kan stå till svars för vem som helst och framför allt inför sig själv. Ett sådant beslut som att prolongera lagen på sex veckor eller att helt och hållet avslå den — det kommer alldeles på ett ut — skulle beklagas av de lojala importörerna, men det skulle av många personer hälsas med den

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.
(Forts.)

allra största tillfredsställelse, och det av just de personer, som sedan handelslagen kom till, icke kunnat göra de lukrativa affärer, som de dessförinnan gjorde. Men jag undrar, om det är någon av herrarna, som skulle vilja vara med om en sådan sak till förfång för den lojala handeln och till fördel för dessa vampyrer. Jag är fullkomligt övertygad, att ingen vill göra det av fri vilja, utan om han röstar på det sättet, så tror han icke vad jag sagt, utan han tror, att det förhåller sig så, som herr Palmstierna sagt. Herr Palmstierna har emellertid icke framdragit något bevis, som jävar något av vad jag anfört, och jag för min del tager icke för gott annat än om man genom exempel eller övertygande fakta kan visa, att denna handelslag varit till förfång för den lojala handeln. Jag riktar en allvarlig maning och vädjan till denna kammars ledamöter, att de måtte bortse från både den reg-ring, vi nu ha, och den regering, vi eventuellt hädanefter kunna komma att få, och att bortse från de politiska band, som binda oss tillsammans huvudsakligen med våra partikamrater — men även med varandra tvärs över partigränserna. Jag anser, att vi här ha ett stort ansvar för vårt land, som i alla fall, vi må tillhöra vilken partigrupp som helst, enligt min mening sänt oss hit upp för att vi skola följa vår övertygelse och icke handla på order vare sig av våra partichefer eller våra partiförtroenderåd.

Med detta uttalande skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Nilsson* i Södertälje.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Herr justitieministern sade, att han fått underrättelser om att utskottet haft planer å bane att komma krigshandelslagen till livs. I anledning härav ber jag att få betyga, att såvitt jag har mig bekant några sådana planer icke förefunnits. Har herr justitieministern hört något sådant, så har han varit illa underrättad.

Gent emot den näst för-gående ärade talaren torde det vara nödvändigt att än en gång fastslå, att det råder fullkomlig enighet i det stycket, att en lag behövs som belägger med strängt straff såväl brytande av de utfästelser, som det här är fråga om, som också handelsspionage. I det avseendet råder, såvitt jag kan se, icke någon meningsskiljaktighet. För min del är jag också benägen att medge, att på grund av den erfarenhet, som vunnits under lagens tillämpning, det torde få anses lämpligt, att de utfästelser, varom här är fråga, när de kunna gagna främmande makt, gran-kas av offentlig myndighet och fränkännas giltighet, om de därvid ej kunna godkännas. Men å andra sidan, mina herrar, går det icke att alldeles se bort ifrån vad som med skärpa framhålls i riksdagens skrivelse i föl, då riksdagen tillkännagav, att den antagit denna lag. Riksdagen betonade nämligen däri

att de bestämmelser, som förefinnas i lagens 1 och 3 paragrafer, innefatta ett synnerligen vidsträckt ingrepp i den enskildes handelsfrihet. och att detta vidsträckta ingrepp är ägnat att väcka en viss betänksamhet. Denna betänksamhet, som fortfarande har skäl för sig, synes böra mana till att man nu begär att få någon garanti för att lagen skall handhavas i det syfte och på det sätt, som riksdagen tänkt sig. Nu kan man väl i det avseendet icke begära mindre än att få veta, vem det är, som skall handha denna synnerligen vidsträckta fullmakt. Detta torde vara ett minimum i fråga om garanti. Då nu utskottet inskränkt sig till att föreslå, att riksdagen skall begära visshet i det avseendet, så framställer utskottet i själva verket den mest blygsamma begäran, som härutinnan kan tänkas. Men, mina herrar, sasom vi alla veta, kan denna begäran för närvarande icke villfaras. Den regering, som satt i fjol, och som framlagt detta lagförslag, har begärt sitt avsked. Vi här i kammaren, åtminstone flertalet av oss, veta icke, huruvida dess avskedsansökning kommer att bifallas eller icke, och vi veta icke, i förra fallet, vilka som komma att träda i stället. Denna ovisshet är så mycket mer ägnad att väcka till liv en viss oro, som det, efter vad vi veta, i våra dagar på vissa håll förkunnas den läran att kvintessensen av all statskonst innebär bland annat, att regenten väljer sina rådgivare fullständigt utan hänsyn till de meningar, som råda inom folkrepresentationen. Det saknas icke heller de, som konsekvent och ihärdigt, i överensstämmelse med den åskådning som ligger bakom denna sats, söka förklara och nedsätta riksdagen, förneka dess grundlagsenliga rättigheter och inskränka dess betydelse till det allra minsta möjliga. Då det förhåller sig på det sättet, så måste man ju säga, att det åtminstone föreligger en möjlighet — jag vill icke säga att den är övervägande sannolik, men dock en möjlighet — att den regering, som skulle komma att handhava en krigshandelslag, gällande till nästa år, icke är besjälad av de avsikter med densamma, som riksdagen hyser, och då må det väl ursäktas riksdagen om den, ställd inför en sådan möjlighet, drar sig för att prolongera lagen, innan den har fått klart besked om vem som skall tillämpa den. Härtill kommer också, såsom här redan rörut framhållits, att frågan om de viktiga engelska underhandlingarna ännu är svävande. Det låter sig icke förneka, att denna lags innehåll står i ett mycket nära samband med dessa underhandlingar och med den överenskommelse, som därav kan följa. Det låter därför också tänka sig, att lagen skulle behöva i ett eller annat avseende ändras, om en överenskommelse med England kommer till stånd, och en sådan ändring lär väl icke vara möjlig att åstadkomma, om lagen nu förlänges på 13 månader, innan man vet hur det går med underhandlingarna.

Nu säger man, att det må vara hur som helst med den saken, men en förlängning av lagen på bara sex veckor skulle åstadkomma så mycket oro inom näringslivet. Ja, det förnekas icke, att det för näringslivet är önskvärt att ha så stabila och säkra förhål-

*I fråga om
lag ang. vissa
utställser
rörande in-
försl och ut-
försl av varor
m. m.
(Forts.)*

I fråga om landen som möjligt att räkna med. Att förhållandena nu icke äro det, rå vi ju icke för, utan det beror ju i stort sett på världskriget. Men för övrigt undrar jag, om herrarna härvidlag icke utfästelser rörande införsel och utöverdriva något. Låt oss tänka efter, hur näringsidkarna ha haft det ställt under de allra sista veckorna i detta arseende.

m. m.

(Forts.)

Har det icke varit så, att näringsidkarna varit fullt på det klara med att krigshandelslagen upphör att gälla den 31 mars? Näringslivet har måst arbeta under vetskap om att krigshandelslagen förfaller under den allra närmaste framtiden. Men de ha tillika haft en förhoppning, att lagen skulle förnyas efter den 31 mars. Om nu riksdagen besluter prolongera lagen på ytterligare sex veckor från den 31 mars, hur kommer då näringslivet att få det ställt. Jo, dess utöware komma då att veta, att under den närmaste tiden, den 15 maj, går den nu gällande krigshandelslagen till ända, men de ha också en välgrundad förhoppning, att lagen efter denna dag kommer att ytterligare prolongeras till nästa år. Jag kan icke se, att näringsidkarnas ställning blir nämnvärt försämrad genom en sådan åtgärd. Det har nämligen nu så många gånger från vänsterhåll förklarats, att det från vår sida icke finnes någon önskan att, som herr justitieministern sade, komma krigshandelslagen till livs, att man borde ha den saken klar för sig. Under förutsättning att de nuvarande, svävande politiska förhållandena icke allt för länge pågå, utan leda till ett resultat, som kan anses lugnande, äro vi alla ense om, att en ny krigshandelslag kan och bör komma till stånd. Det synes mig därför att även herrar industriidkare och köpmän borde kunna giva sig till tåls.

Men då säger man: Ett sådant steg som det nu föreslagna, att prolongera lagen på endast sex veckor, är i alla fall ägnat att missuppfattas. Men, mina herrar, med den saken förhåller det sig väl på det sättet, att om herrarna av högern och edra tidningar skulle vilja föresätta sig, icke att utbreda och sprida denna missuppfattning, som vi alla måste erkänna vara en missuppfattning, utan i stället att skingra densamma och söka klargöra för allmänheten, att det verkligen finnes en allvarlig önskan hos riksdagen, att förnya lagen på ett år, när förhållandena i de nämnda avseendena klarnat, så skulle det lyckas ganska bra att skingra denna missuppfattning.

Utskottets ärade ordförande åberopade som bevis på hur utbredd den nu antydda uppfattningen är, ett uttalande, som varit infört i Göteborgs Handels och Sjöfartstidning, av tidningens medarbetare i sjöfartsfrågor. Han hade visst klippt det ur Stockholms Dagblad tror jag, men jag beklagar, att han på det sättet råkat ej få kännedom om vad tidningen själv hade att säga i anledning av detta uttalande. Det torde icke skada att komplettera hans citat med dessa tidningens egna reflexioner i ämnet. Tidningen säger:

»Vi kunna icke dela vår ärade sjöfartsmedarbetares farhågor i denna sak. Den gällande lagen lider mot sitt slut med inneva-

rande månads utgång, och ingen osäkerhet har försports vid ingående av fraktavtal på denna grund.»

Här har av flera talare förut blivit sagt, att man vägrar att gå med på krigshandelslagens prolongering på tretton månader av grunder, som icke äro sakliga. För min del kan jag icke se, att den tillvitelsen är riktig, ty så vitt jag kan förstå, hör det till de sakliga synpunkterna, att man får garanti för att lagen handhaves på det sätt och i den riktning, som man har avsett. Den är ett mycket farligt och ömtåligt vapen, och det lär icke kunna förnekas, att den *kan* missbrukas. Det är för att ha garanti i det avseendet som man måste veta vem som skall handhava lagen. Jag tror därför, att man med gott samvete kan påstå, att den synpunkt, som här framförts, verkligen hör till de sakliga och icke ligger på sidan om frågan. — Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införandet av försel och utförrel av varor m. m.
(Forts.)

Herr Røing: Herr vice talman, mina herrar! Man bör i dessa dagar kanske icke förvåna sig över någonting, men jag har dock gripits av en stor förvåning, när jag funnit, att det parti och det partis press, som alltifrån den första dagen riksdagen samlades, den 15 januari, vecka ut och vecka in framhållit nödvändigheten av enighet och att där meningsskiljaktigheter finnas, dessa icke böra framträda på sådant sätt, att vara intressen utåt taga skada därav, att, säger jag, detta parti och denna press alltjämt fortsätter att gå på gang vantolka vänsterns ståndpunkt i den ena frågan efter den andra, där vänstern intager en annan ståndpunkt än det konservativa partiet. Så försökte högern och högerpressen att vantolka vänsterpartiernas ställning i fråga om 30-miljonersanslaget till neutralitetsvakten, och så har den svenska högerpressen under den sista veckan försökt vantolka det sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande i denna fråga. Högertalarna här i kammaren ha i dag sökt framhålla detsamma, vilket naturligtvis kommer att spridas även i utlandet och ge anledning till den missuppfattningen, att vi vänstermän skulle vara emot en krigshandelslag. Men det är så långt ifrån fallet, att det tvärtom förhåller sig så, och det skall aldrig lyckas att eskamotera bort, att om denna lag under de närmaste dagarna faller, så är det högern och uteslutande högern, som är skulden härtill.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet började sitt anförande med att nämna, att en å två dagar innan regeringen inlämnade sin avskedsansökan, hade det nått honom ett rykte, att vänstern ville komma krigshandelslagen till livs. Om han hade velat vända sig till ledande vänstermän inom parlamentet, skulle han blivit övertygad om att det icke fanns en sådan önskan eller en sådan stämning, och han borde ha funnit av det föreliggande utskottsbetänkandet, att ingen vänsterman har yrkat avslag på lagen.

Den debatt, som redan ägt rum här, har visat, och jag är övertygad om, att den debatt, som kommer att följa, även skall

I fråga om visa, att det icke finnes någon ledamot i denna kammare, som lag ang. vissa kommer att yrka avslag, eller som har den önskan, att icke en utfästelser krigshandelslag i ena eller andra formen skall komma till stånd. rörande in- Men är det så ofantligt märkvärdigt, mina herrar, att vi i det försel och ut- sammansatta utskottet ansågo, att som förhållandena nu äro, så m. m. abnorma i många hänseenden, icke minst till följd av den märkvärdiga ministerkris, som i morgon pågått i tre veckor, man bara borde antaga en provisorisk förlängning av lagen, så att den nya regeringen, som jag hoppas snart skall efterträda den nu sittande, kunde få fria händer att framlägga det förslag till krigshandelslag, som omständigheterna kunna kräva? Det kan hända, mina herrar, om, som jag livligt hoppas, en överenskommelse kommer till stånd med England, att det erfordras en ändring i en eller annan paragraf i den nu gällande krigshandelslagen, och om det skulle inträffa, att en dylik överenskommelse icke kommer till stånd, kan det icke desto mindre hända, att vissa paragrafer i den nu gällande lagen behöva ändras.

(Forts.)

Här har från statsrådsbänken, från talare i kammaren och från reservanterna med skärpa framhållits, att det skulle råda en sådan stor oro bland näringslivets män för att denna lag skulle bli av provisorisk natur och gälla under endast sex veckor. Jag har ingen rättighet att från denna plats tala på näringslivets vägnar och uttalar därför endast mina egna åsikter, men så mycket kan jag säga, att det icke finnes en enda näringsidkare i detta land — näringsidkare som annars så ofta vända sig till mig, när det gäller frågor, som behandlas här i riksdagen — som under de gångna veckorna med ett ord uttalat någon som helst oro vid tanken på att denna lag endast provisoriskt skulle förlängas under sex veckor.

Nej, dessa näringsidkare inse naturligtvis, att de i dag icke befinna sig i ett annat läge än de gjorde den första veckan i februari, när de visste, att denna krigshandelslag endast skulle gälla till den sista mars. De känna sig övertygade om att, därest förhållandena så påfordra, kommer lagen att förnyas. Om denna lag nu icke faller på högerns halsstarrighet i första kammaren, så kunna Sveriges näringsidkare även vara lugna för att denna lag, eller om det är behöfligt en förändrad krigshandelslag, även efter den 31 mars kommer att av riksdagen bifallas.

Men det finnes en annan oro bland Sveriges näringsidkare, fast denna oro härrör från andra orsaker än den, som förmenas skola uppstå, om riksdagen kommer att endast provisoriskt bifalla krigshandelslagens förlängning, och det är oron för att det skall bli brist på råvaror och halvfabrikat. Om icke dessa tillföras vårt land, blir följderna fabrikerens stängning, nöd, elände och arbetslöshet. Det är från den tanken, som många icke kunna frigöra sig att det icke uteslutande är de krigförande makterna, som äro orsaken till dessa förhållanden i vårt land, utan att det kanske finnes andra, som också ha någon skuld till detta.

Herr Petersson i Lidingsö villastad, ordförande i det sammansatta utskottet, talade om den norska lagen, som han kallade krigs-

handelslag. Friherre Palmstierna har redan med all rätt karakteriserat hans omdöme om den lagen. Jag har den norska lagen här i min hand, och det står var och en av kammarens ledamöter fritt att sedermera taga reda på, om icke friherre Palmstierna hade fullkomligt rätt i sitt påstående om lagen.

*I fråga om
lag ang. vissas
utfästelser
rorande in-
försel och ut-
m. m.*

(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad slutade sitt anförande med att i näringslivets namn och i näringslivets intresse vädja till kammaren att biträda reservationen. Jag vet icke vilka näringsidkare och vilka korporationer bland dem, som kunna ha givit honom ett sådant uppdrag, jag har då åtminstone icke varit med därom. Jag äger lika litet som han någon rätt att tala i näringslivets namn, men även såsom näringsidkare kan jag, herr vice talman, icke underlåta att på det livligaste yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander. Herr talman! Då jag deltagit i behandlingen av det sammansatta utskottets utlåtande och antecknat mig såsom reservant till förman för den kungl. propositionen, skall jag be att få yttra några ord.

Jag vill taga fasta på vad friherre Palmstierna yttrade. Han sade, att man vill ge regeringen en maktfullkomlighet så stor, som icke på hundra år. Jag har litet svårt att förstå hans tankegång härvidlag, när man vet, att denna lag fungerat utmärkt under ett års tid och att icke en enda röst höjts för något ändringsförslag. Jag förstår icke, varför han skall vara så rädd att fortfarande lämna regeringen en fullmakt, ty antingen, och det vill jag hoppas, sitter den nuvarande regeringen kvar, och då är enligt mitt förmenande allt bra som det är, och saken gestaltar sig såsom förhållandena under ett år givit vid handen, eller också blir det en vänsterregering, och då förstår jag icke varför friherre Palmstierna och vänstern skola hysa några betänkligheter att lämna den regeringen en fullmakt, när icke vi göra det. Vi anse lagen behöflig och bortse från vad det sitter för regering. Herr Pettersson i Södertälje var också inne på samma sak, han vågade icke heller lämna en sådan fullmakt; för honom gäller alltså detsamma som för friherre Palmstierna.

Friherre Palmstierna yttrade vidare, att livsmedelssvårigheterna ökats, men att arbetarna ändock funnit sig i det, därför att de haft arbete, och det är aldeles sant. Men nu vill man medverka till ett osäkerhetstillstånd, som i många industrier skulle skapa just arbetslöshet.

Det är icke så som här säges, nämligen att industriidkarna utan oro emotse upphörandet av denna lag, tvärtom äro de mycket oroliga för att den icke skall kontinuerligt förlängas utan i i stället ett ovisshetstillstånd inträda.

Friherre Palmstierna sade vidare, att krigshandelslagen icke spelat den roll, man väntat. Då vill jag säga, att det endast är obekantskap med verkliga förhållandena som kan förklara ett sådant påstående. Det är ingalunda uppfattningen inom sådana in-

I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försl och ut-
försl av varor
m. m.
(Ports.)

dustriidkar- och köpmannakretsar, som huvudsakligen sysselsätta sig med svenska produkter och alster.

Det har inom utskottet icke förebragts ett enda verkligt vä- gande sakskaäl, som talat för att vi icke skulle taga den kungl. propositionen. Jag har redan talat om det osäkerhetstillstånd, som skulle skapas, om man icke vet för ett år framåt, vilken lag som härvidlag skall gälla. Jag vill allvarligt lägga de kammarens leda- möter på hjärtat, som här stå tveksamma, huruvida de skola bifalla Kungl. Maj:ts förslag eller icke, att komma ihåg, att det hänger på dem, att det ytterst är de, som äro ansvariga, om på grund av detta beslut arbetslöshet ute i landet kommer att inträda. Jag tycker att det väl ändå borde väga tungt i denna kammare, när Kungl. Maj:t i sin proposition erinrar om, att industrikommissionen, som ju har alla förutsättningar att kunna bedöma läget ute i landet, nu enstämmigt förordat lagens förnyande. Även svenska industriens representanter ha, utan ett enda undantag, samtidigt förklarat det vara önskvärt, och jag tror, att deras omdömen i denna fråga böra tillmätas större betydelse än någons här i kam- maren, han må med aldrig så grundliga studier ha sökt sätta sig in i frågan, ty det är dock industriens män, som närmast ha an- svaret för att industrien hålles i gång.

Det är dock de, som i alla fall få bära ansvaret för att indu- strien hålles i gång. Också ha inom utskottet utan ringaste tvekan de tillkallade sakkunniga personer, som ha den mest ingående er- farenheten om, hur denna lag verkat, enstämmigt förordat den- samma. Kan det vara rimligt och klokt att icke följa de vägande skäl, som förebragts för dess antagande?

Jag ber få erinra om, att i dessa dagar pågår här i Stock- holm ett teknologmöte. Där ha samlats ledarna för olika svenska industrier, på vilkas ansvar det vilar att hålla arbetet i gång. De ha med mycket stor möda, med en skicklighet, som är värd all aktning, och med ansträngningar, som äro förtjänta av allt beröm, under dessa svåra tider lyckats upprätthålla verksamheten. Jag kan säga, att man hos dem icke finner det lugn, som här talas om, utan de hysa oro inför vad som kan komma, om icke krigs- handelslagen blir antagen.

Skola vi här verkligen tveka att ge det stöd, som är erforder- ligt för att hålla viktiga näringar i gång? Jag kan icke med min röst bidraga till ett beslut, som går emot vad i den kungl. pro- positionen begäres. Jag tror också, att jag lika fullt som någon annan här kan tala å de svenska näringsidkarnas vägnar, och jag har under det gångna året stått i så livlig kontakt som över huvud någon av kammarens ledamöter med det svenska näringslivets män och varit i tillfälle att höra deras uppfattning i denna sak. Det är därför icke enbart å egna vägnar, som jag här har talat. Jag vill för min del livligt instämma i den varma maning, som både den nuvarande justitieministern och en förutvarande, presidenten Peters- son, och även en ärad talare på Malmöbanken riktade till kam- maren, att se bort från politiska skäl och uteslutande taga hänsyn

till vad som för landet och dess invånare samt för dess arbetare är nyttigt, och på den grund, herr talman, ber jag få yrka bifall till den vid betänkandet fästade reservationen.

*I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.*

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

(Forts.)

I det av herr Lithander hållna anförandet instämde herrar *Sommelius, Jeansson* i Kalmar och *Larsson* i Kroken.

Vidare yttrade

Herr Branting: Herr talman! Ju mera man hör på denna debatt, dess starkare blir känslan av att det är ganska gagnlöst att fortsätta synnerligen länge, därför att när det frågas i öst, svaras det i väst, och därför att man från högersidan icke vill lyssna till den argumentation, vi ha för den ståndpunkt, som på vänstersidan intagits. Man upprepar, som om man icke hört vara skäl, det osanna påståendet, att det här gäller att störta varje krigshandelslag, och så sjunger man denna lags lov och förklarar, att hela näringslivet enstämmigt fordrar att fortfarande få leva under denna eller en likartad lagstiftning. Vad är det då, som begäres från vår sida? Det begäres ingenting annat än att avgörandet i denna sak skall träffas vid en tidpunkt, då man kan bättre än nu överblicka förhållandena, då man har klart för sig både huruvida vi ha en regering, som i olikhet med den nuvarande statsministern vill samarbeta med riksdagen, och huruvida vi lyckats komma till en uppgörelse beträffande den viktigaste fråga för vårt näringsliv och för vår existens i avseende på livsmedelspolitiken, som för ögonblicket står på dagordningen — då vi sålunda veta, om vi fått en uppgörelse i fråga om avtalet med England eller om det lyckats den långa förhållnings- och uttänjningspolitik, som drivits mot denna uppgörelse, att nå sitt mål och omöjliggöra en uppgörelse. Vi måste dock från vår synpunkt begära att få veta, på vilken botten vi stå, innan vi gå att utrusta en regering med den enorma befogenhet, som denna lagstiftning innebär.

Men på allt detta svara icke herrarna, ni fortsätta med att veva på positivt såsom högerpressen de senare dagarna gjort på välbekant sätt. Ni svara icke på våra invändningar utan låtsas, som om det i stället vore vår mening att ställa oss fullkomligt värlösa emot spioneri!

Herr Winkler gick i sin förenkling av saken till och med så långt, att han mycket tydligt lät förstå, att på den ena sidan finnas de många lojala affärsmännen och näringslivets män och på den andra finnas vampyrerna: de förra önska, att vi skola gå högersnans vägar, de senare applådera livligt de försök, som vänstern här gör. Talaren på Malmöbanken var naturligtvis försiktig nog att kläda denna tanke i såtillvida parlamentariska former, att han icke direkt beskyllde sina motståndare för att gå de illojala vam-

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts)

pyrernas vägar, framskjutna på ett eller annat sätt av dem. Men vi veta, att det finns andra, som stå på samma linje och som ingalunda draga sig för att göra insinuationen mera tydlig, och vi veta också, att denna insinuation redan har sin kurs långt ute bland dem, som intet veta om interiörerna i dessa saker, och att varje stöd, som denna insinuationspolitik får här från riksdagen, gripes med begärlighet. Och därför vågar jag säga, att det är en oanständighet för varje gang som från högernsida man använder sådana medel att lämna förgiftade vapen i händerna på hänsynslösa partigångare i högerpressen.

Da, jag begärde ordet, var det icke för att under dessa förhållanden komma med något nytt. Det är dock redan sagt allt vad som kan sägas för den ena ståndpunkten och för den andra. Hela denna fråga ligger så klart och enkelt, att det efter min uppfattning är föga att tillägga därom. Men jag kunde icke för min del stillatigande åhöra det inledningsanförande, som vi fingo till livs vid debattens början av statsministerns sändningabåd här i andra kammaren.

Jag är den förste att personligen högakta den ärade chefen för justitiedepartementet, men jag måste beteckna hans anförande här såsom så olyckligt som möjligt uti många av dess vändningar. Jag skriver det på den av oss alla välkända temperamentsfullhet, som kommer honom ibland att säga ord, vilka jag tror, att han vid närmare överbäggande senare önskar skulle varit till en del osagda eller åtminstone förmodade på annat sätt.

Han fann det sålunda »djupt beklämmande», att vänstern skulle ställt sig ovillig mot ett sådant rimligt förslag som det föreliggande. Jag har redan i de korta ord jag yttrat framhållit, hur orimligt det är att finna något »beklämmande» i en sådan ståndpunkt som den, vi intagit, när vi begära ingenting annat än att denna lag skall beslutas, då förhållandena ligga klara, vilket de för närvarande icke göra. Det kan icke rimligtvis finnas någonting i detta, som är ägnat att väcka beklämning.

Vidare yttrade herr justitieministern, att talet om, att ministerkrisen här skulle kunna inverka, var »svårt att taga på fullt allvar.» Är det någon reson i att komma med en sådan utlåtelse från ministerbanken, att det är svårt att taga på fullt allvar, när man använder det skälet, att vi icke veta i dag, vilken regering vi ha i morgon, därför att den nuvarande regeringen sitter på sin avskedsansökan, och tillämpningen av hela denna lagstiftning kan ske i betydligt olika anda, beroende på vilken regering som kommer att handha densamma? Men justitieministern svarar, att det är svårt att taga ett sådant argument på fullt allvar! Jag måste säga, att det är svårt att taga ett sådant yttrande på fullt allvar.

Det gjordes vidare utav herr justitieministern i förbigående en förklaring, att i likhet med ministärens *samtliga* ledamöter önska vi alla livligt en lösning i riktning av en uppgörelse. Jag tror icke, att någon förut berört detta yttrande, som var inlagt i justitieministerns förklaring. Men då må jag verkligen tillåta mig

att fråga: om detta är sanningen och *hela* sanningen, *varifrån* kommer då motståndet mot en uppgörelse? Varför ha vi den icke då för längesedan? Det är verkligen en fråga, som man har rättighet att ställa, ifall det förhåller sig så, att hela regeringens samtliga ledamöter livligt önska en uppgörelse uti denna sak. Det är väl dock, som var människa förstår och vet, på det sättet att det finns någonstans ett motstånd, eftersom vi icke efter nu sex månaders förhandling kommit fram till denna uppgörelse, som det nu deklarerar, att ministärens samtliga medlemmar — med understrykning av *samtliga* — skulle så livligt åstunda! Icke kan det motståndet komma från oppositionen. Från vår sida har man i stället så ivrigt drivit på denna sak, som det någonsin varit möjligt, i känsla av det nödvändiga för vårt land att få densamma ordnad, och vi ha drivit på även fastän vi vetat, att denna var uppfattning om lägets krav skulle inbringa oss beskyllning från samvetslösa motståndare att vi skulle gå utlandets ärenden och helt och hållet franse hänsynen till svenska intressen. Det har icke för oss fått vara ett tillräckligt vägande argument, att vi visste oss bli utsatta för dessa förgiftade pilar, utan vi ha drivit på — och nu heter det, att regeringen vill ingenting högre än att få en uppgörelse till stånd! *Var är motståndet?*, det frågar jag ännu en gång. Låt oss icke leka kurragömma — vi veta, att det sitter i toppen på den nuvarande regeringen.

Herr justitieministern tillät sig slutligen det, jag vågar säga, emot kammaren ganska förolämpande uttalandet, att det här naturligtvis var hans plikt att föra fram yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men att han hade en känsla av att det här nog icke var sakskäl, som vore avgörande. Jag bestrider, att herr justitieministern har rätt att påstå, att vi icke ha sakskäl, när vi peka på de sakliga förhållanden, som jag förut framhållit: att vi i denna stund äro ovissa om framtiden, ovissa om vilken regering som sitter och ovissa om vi få en uppgörelse med England eller icke och att vi fordra, att denna sak blir *klar*, och att vi då skola tala om saken igen på fullt sakliga grunder. Men till dess uppskjuta vi behandlingen av detta ärende, med bästa samvete och i övertygelse om, att vi därmed gagna vårt fädernesland.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet endast för ett par repliker särskilt till friherre Palmstierna. Han lade ju hela sitt anförande till stor del direkt mot mig personligen, och uppehöll sig så utförligt vid vad jag i denna sak gjort och sagt, att jag icke ens hann anteckna de olika punkter, som jag vore sinnad att svara honom på. Jag måste alltså till friherre Palmstierna stå som en gäldenär, som icke kan infria sin skuld till fullo.

Det är emellertid en del, som jag anser mig böra säga något om, icke därför att det kan inverka på sakens utgång i kammaren, utan därför att herr Palmstiernas yttrande icke bör i protokollet få stå oemotsagt, då det eljest skulle se ut, som om jag godkänt

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
Forts.)

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande in-försel och ut-försel av varor m. m.
(Forts.)

vad han sade. Han uttalade sig angående åtskilliga förberedande samtal om det ifrågasatta uppskovet med ett definitivt beslut om lagförslaget, så fantasirikt och detaljerat, att det såg ut att göra ett visst intryck i kammaren. Jag vill då säga, att det måste väl vara den naturligaste sak i världen, att, om förslag framställes angående ett ärendes behandling, man vill ha tid att undersöka, vad detta förslag innebär och vilka konsekvenserna äro. När förslaget om undanskjutande av det definitiva avgörandet först framställdes till mig, så ställde jag mig icke a priori avvisande, men när sedan ett uppskov med behandlingen vanns därigenom, att denna just på vänsterns begäran sattes så sent, att varje dag måste uträknas, för att ett definitivt beslut skulle kunna föreligga före den 31 mars, då var det väsentligen gjort vad göras kunde i den vägen. Vid närmare överbägande av, vad ett uppskov i den form och med de förutsättningar, friherre Palmstierna talat om, skulle innebära, och sedan jag fått klart för mig, att man ville använda uppskovet som plattform för politisk aktion mot regeringen, då var jag fullkomligt klar med min standpunkt. Därför, då ärendet upptogs till realbehandling i utskottet, då, herr Palmstierna, hade jag icke ringaste tvekan om vad jag i ifrågavarande avseende ville göra.

Vidare yttrade herr Palmstierna, om jag fattade honom rätt, att det egentligen vore regeringen, som bragt saken i detta läge, därigenom att den framlade propositionen så sent att vi blivit tvungna till ett brådstörtat arbete. Ja, tro herrarna det skulle hjälpt, om denna proposition förelegat t. ex. vid riksdagens början? Vi ha ett gott exempel, då det gäller att svara härpå, i två andra av krigstillståndet föranledda lagar, som föreligga till behandling i lagutskottet, nämligen maximiprislagen och den s. k. förfogandelagen. Här äro propositionerna framlagda i mycket god tid, och behandlingen inom lagutskottet var utsatt till före påsk, men vänsterledamöterna förklarade, att de icke vore beredda att ta befattning med dessa lagar förrän efter påsk, och därför blir man tvungen att gå till behandlingen av dessa lagar så sent, att här uppstår samma situation som i fråga om den nu föreliggande lagen; åsyftade lagar förfalla nämligen den sista april.

Herr Palmstierna var mycket indignerad över mitt yttrande, att en ledamot i utskottet talat om, att det vore nödvändigt att riva en gata genom 3 §, den s. k. spioneriparagrafen. Härtill får jag först säga, att det förvånar mig, att herr Palmstierna kände sig träffad, ty det var icke honom jag åsyftade utan en annan utskottsledamot. För övrigt har han alldeles missuppfattat mitt yttrande. Det var icke så lagt — hoppas jag — att det skulle kunna ge anledning till den tolkning, han däri ville inlägga, nämligen att jag velat insinuera att vänstern önskade lämna vägen öppen för handelsspionage. Nej, det har jag visst icke menat, utan mitt yttrande gick därpå ut, att det ansågs nödvändigt att riva en gata igenom denna paragraf, så att den enskilde skulle få i erforderliga fall lämna sina utländska förbindelser de upplys-

ningar, som dessa ansågo sig behöva för att tillgodose sina intressen, utan att, såsom f. n. är förhållandet, dessa upplysningar först skulle granskas av statens handelskommission. Sa uppfattade jag ifrågavarande yttrade, då det fälldes i utskottet, och något annat har jag icke sagt här i kammaren. Jag ber således herr Palmstierna vara övertygad om att den mycket drastiska mening, som han inlade i mitt yttrande, beror på en missuppfattning av vad jag sagt.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utm. m.
(Forts.)

Han talade vidare om att vi icke hade förbindelser i London på samma sätt som våra grannar. Jag ber då att få upplysa om, att i svenska generalkonsulatet i London finns en särskild avdelning, som just har till uppgift att handlägga och även haft synnerligen mycket arbete med sådana ärenden, som röra frigivande av gods, som kvarhållits i England och vad därmed står i sammanhang. Vi äro således icke utan myndigheter på den platsen heller.

Jag kommer slutligen till vår lilla kontrovers angående den mångomtalade norska lagen. Både herr Palmstierna och herr Röing viftade med var sitt exemplar, här kan jag vifta med mitt. Propositionen är daterad den 9 mars 1917, och jag förstår icke riktigt i vad mån jag skulle givit en oriktig framställning av vad som innehålles i denna proposition. Såvitt jag kunde fatta, skulle det ha bestått däri, att jag icke talat om vad som förut funnits av lagstiftning i detta ämne i Norge. Men det hade jag ingen anledning till. Det har emellertid funnits två lagar, först en, och så någon tid därefter en skärpt sådan varefter framlagts denna sista proposition, som innehåller förslag om ytterligare utbyggnad och skärpning av hela lagstiftningen. Jag har relaterat, vad propositionen innehåller, och vad jag sagt är riktigt. Och jag vill tillägga, att det icke allenast är spioneriparagrafen, som är ny, såsom herr Palmstierna ville göra gällande, utan även en ganska viktig passus i 2 §, som handlar om de av regeringsdepartementet godkända utfästelserna. Det är tillagt en sats om att straffbestämmelserna skola gälla även »i henhold til en av vedkommende regeringsdepartement godkænd aftal» o. s. v. Men det tjänar intet till att ge sig in i ytterligare detaljer angående allt detta. Summan av vad jag velat säga är, att jag står för vad jag yttrat i avseende å propositionens innehåll.

Så kan jag icke neka mig en liten replik till min ärade granne här närmast till höger. Han ville göra gällande, att näringslivet icke skulle komma i sämre ställning om vi nu förnya lagen på sex veckor, än vad fallet varit förut. då ju alla vetat att lagen hittills varit antagen att gälla allenast till och med den 31 mars. Och herr Röing sade detsamma med tillägg att han för sin del icke förspott någon som helst oro inom näringslivet på grund av förslaget om den korta tiden. Så sade herr Jakob Pettersson jämväl en annan sak i samma syfte: han läste upp ett litet tillägg till den artikel i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, som jag i mitt första anförande omtalade, av det innehåll, att Handelstidningen

I fråga om själv sagt att ingen osäkerhet försports vid ingående av fraktav-
lag ang. vissa tal», såvitt jag lyckades anteckna det rätt. Ja, mina herrar, det
utfästelser är väl alldeles klart, att industri och näringar ha arbetat i med-
rorande in- vetande om att denna lag ej var antagen för längre tid än till den
förel och ut- sista mars, men lika klart är att detta skett under den alldeles
förel av varor givna förutsättningen och förvisningen, att lagen då skulle bli
m. m. av riksdagen förnyad, och därför har det icke varit någon osäker-
(Forts.) het. Jag tvivlar på att utskottets förslag om sex veckors förläng-
ning under de få dagar, då det legat på riksdagens bord, kunnat
lämna industriidkarna och handelns män tillfälle att till herr
Röing inkomma med uttalanden i saken. Men, mina herrar, den
situation, som industri och näringar få att räkna med, varder en
helt annan, då man nu säger, att man icke vill låta lagen fort-
sätta som förut utan ger den en varaktighet av blott sex veckor.
Om en industriidkare skall lägga en rimlig och förnuftig mening
däri, så måste det väl vara den, att det är så osäkert huruvida
den politiska ställningen över huvud taget tillåter en förnyad för-
längning av lagen, att detta nu icke kan bestämmas. Det är så-
ledes ett oförtydligt uttalande därom, att vad som skall ske efter
sex veckor står i vida fältet. Jag menar att den situationen är så
olika den som förelåg därigenom att lagen för närvarande gäller
allenast till den 31 mars, att de icke kunna med varandra jäm-
föras och helt visst icke kan berättiga till den slutsats, som både
herr Pettersson i Södertälje och herr Röing ville draga.

För övrigt stå vi, som herr Branting riktigt sade, emot varandra
utan att förstå varandra. Vi reserverar vilja i detta vad fall
hålla på den rent sakliga sidan av frågan, vi vilja hålla på nä-
ringslivet, efter vad oss säges, behöver och kräver i närvarande
stund. Och, herr Röing, jag är visserligen icke någon näringsid-
kare och har därför kanske icke rätt att tala å speciellt närings-
livets vägnar, men jag har tillräckligt nödgats att sätta mig in i
dessa saker, för att jag som riksdagsman skall vara skyldig och
berättigad att ha ett eget omdöme, och på grund av detta omdöme
vågar jag säga, att jag anser det vara i näringarnas intresse, att
lagen nu förnyas på den tid som vi föreslagit. Vi hava, ur den
sakliga synpunkt, att näringslivet sådant kräver, påyrkat en för-
längning i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Jag får säga, att
jag under den långa debatten icke hört något annat skäl mot
detta — om det nu skall vara ett sakskäl, för herr Branting är
det ju så — än att det politiska tillståndet är sådant och krisen
sådan, att den icke tillåter riksdagen att fatta ett definitivt av-
görande angående lagens förlängning, sedan må det gå med nä-
ringslivet som det vill.

Herr talman, härmed kan jag ha talat nog för i dag. Jag
vidhåller det yrkande jag framstallde i mitt första anförande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot:
Herr talman, mina herrar! Fyra repliker! Herr Palmstierna sade
i sitt anförande, att jag gjort mig skyldig till ett hot. Detta

skulla ha bestått däri, att jag yttrade, att krigshandelslagen icke är absolut nödvändig, ty i nödfall torde andra utvägar finnas, varigenom man kan rädda sig ur svårigheterna. I samband härmed framhöll herr Palmstierna, att mitt yttrande syntes angiva, att regeringen var betänkt på att gå inkonstitutionella vägar. Jag vill trots mitt temperament, herr Branting, vara fullt parlamentarisk och inskränka mig till att säga, att en sådan beskyllning icke är på sin plats. Jag ämnar icke gå inkonstitutionella vägar och har ej heller gjort mig känd för det.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Herr Palmstierna sade vidare, att jag gjort det påståendet, att det förslag till handelsuppgörelse, varom här talats, nödvändiggjorde krigshandelslagen. Sanningen är, att jag yttrade, att i förslaget förutsattes krigshandelslagens fortsatta tillvaro.

Jag började mitt anförande med att säga, att jag, redan innan ministären ingav sin avskedsansökan, försport, att man från vänsterhåll umgicks med planer att på ett eller annat sätt komma krigshandelslagen till livs. Jag sade således icke, att man umgicks med planer att ovillkorligen avslå den. Man funderade på att avslå lagen eller beskära den på sätt som nu sker genom att icke bevilja den på 13 månader utan endast på sex veckor. Jag tror, att jag sport rätt. Då utskottet alltså, redan innan ministerkrisen var känd, var betänkt på att på ett eller annat sätt gå illa åt lagen, så förefaller det märkvärdigt, att utskottet sedermera åberopar ministerkrisen som avgörande skäl för att förfara på sätt nu sker. Det var detta jag menade, herr Branting! Och jag håller före att mitt resonemang är logiskt.

Herr Branting tog sig anledning att av ett mitt yttrande på det starkaste angripa statsministern. Jag skulle enligt herr Branting sagt, att samtliga medlemmar i ministären voro ense om önskvärheten av en lösning av den fråga, herr Branting berört. Det förhåller sig i verkligheten så, att hela regeringen, ingen nämnd och ingen glömd, inser önskvärheten av en uppgörelse med England. Herr Branting vill emellertid i motsats till ministären en uppgörelse a tout prix. Ministären vill en uppgörelse till landets fördel. Mitt yttrande lydde också så, att ministärens medlemmar inse alla och önska alla fullt uppriktigt en tillfredsställande lösning.

Herr Branting använde för övrigt en hel del mindre vänliga ord mot mig, samtidigt som han var god nog att finna en del förmildrande omständigheter i mitt temperament. Jag skall till gengäld be att få svara, att herr Brantings uppträdande, jag menar icke endast i dag har isat mitt hjärta.

Herr Adelswärd: Jag hade icke tänkt, herr talman, att i denna fråga begära ordet, men då en näringsidkare på Göteborgsbanken för en stund sedan uppträdde och gjorde sig särskilt till talesman för Sveriges näringsidkare och vidare fick instämmande från ett par andra sådana, ansåg jag verkligen, att jag i egenkap av näringsidkare och med måhända lika lång om ej längre

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsl av varor m. m.

(Forts.)

erfarenhet än de herrar, jag nyss omnämnde, icke borde underlåta att även i denna fråga säga min mening såsom näringsidkare och ur synpunkten av deras intressen.

Jag får säga, att jag häpnade, då jag hörde de uttalanden, som denne ärade talare på Göteborgsbanken hade i egenskap av näringsidkare. Jag frågade mig: är det möjligt, att denne man verkligen har reda på vad frågan för närvarande egentligen gäller; är det möjligt, att han har, oaktat han är näringsidkare, någon verklig egen erfarenhet om handelsförhållandena och näringsförhållandena med anledning av den nu rådande krisen?

Om det vore det, vi talade om, att antingen antaga lagen på 13 månader eller också helt och hållet förkasta den, skulle jag möjligen förstå hans argumentation, men, mina herrar, det är icke det vi tala om. Vi tala om att antingen taga lagen på 13 månader eller att antaga den på 6 veckor. Då frågar jag mig och vädjar till alla herrarna: Hur skall man kunna tänka sig, att förhållandena för näringslivet skola kunna bli så bekymmersamma och svåra, som denne talare menade, som själv är näringsidkare, och andra, som icke äro det och sålunda äro ursäktade om de hava en sådan uppfattning, att dessa förhållanden skola kunna bli så svåra och olika mot de närvarande åtminstone under dessa sex veckor? Jag anser, att det finnes, såvitt jag kan förstå, ingen logik i ett sådant resonemang. Förhållandena under de förestående sex veckorna bli precis desamma som nu, och det är icke sant — jag säger det rent ut — icke sant, att några olägenheter behöva under denna tid av sex veckor ådragas näringsidkarna, om lagen antages för så lång tid, eller att några sämre förhållanden uppstå, än om den skulle ha antagits för hela den föreslagna tiden framåt. Men däremot, och nu måste jag i någon må upprepa vad andra sagt, för mig ligger det i öppen dag, att det är en fördel att icke binda sig alltför långt fram med denna lag, då vi veta, att det förestar en uppgörelse, som här så många gånger redan blivit berört, och vi icke veta, vad den kommer att innehålla. Är det då icke rimligt ur rent sakliga, ur näringssynpunkt sett sakliga skäl, att man håller frågan öppen så mycket, att man kan, om det behövs, göra några ändringar i denna lagstiftning, sedan denna uppgörelse, som vi väntat på, blivit genomförd? Detta är så naturligt och klart, att jag icke kan förstå, hur man kan komma och tala om, att vi icke för vår ståndpunkt ha verkligt sakliga skäl.

Sedan jag hade begärt ordet, har förekommit ett yttrande av ordföranden i utskottet, vilket var av den beskaffenhet, att jag icke kan underlåta att, då jag nu har ordet, herr talman, något beröra det. Han sade, på tal om att han vid en tidigare tidpunkt hade själv t. o. m. tagit initiativet till denna mycket kloka åtgärd att antaga lagen endast på sex veckor, att han icke tagit initiativet till detta men antytt, att en sådan lösning kunde vara acceptabel. Han säger nu, att han övergav denna ståndpunkt, sedan han fått klart för sig, att det endast gällde en aktion mot rege-

ringen; så ungefär uttryckte han sig. När jag hörde det, kom jag till den reflexion, som jag här gjort några gånger förr, att det är en egendomlig, föga tilltalande ton, som kommit in i diskussionen i denna kammare. Man klagar över, att vi icke äro sakliga. Jag vill fråga: är det ett sakligt skäl, som lett utskottsordföranden, att, som han säger, då han fick klart för sig, att det gällde en aktion mot regeringen, gå ifrån en ståndpunkt, som han eljest skolat omfatta. Jag skall icke låta locka mig att vända om detta argument mot den ärade talaren själv, hur frestande det än kunde vara. Ty man får väl säga, att även med denna förutsättningen hos den ärade talaren, så hade han väl intet skäl för att nu under sitt anförande vilja bevisa, att detta att taga lagen på kortare tid skulle innebära en så stor fara för näringarna. Den uppfattning han hade från tiden innan han gjorde denna upptäckt, om aktionen mot regeringen, borde han icke haft anledning ändra till den han efter denna sin upptäckt kommit till.

Jag ber, herr talman, att ta yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Herr Branting sade i början av sitt anförande: »när man ropar i öst, så svara herrarna i väst». Jag undrar, om ej det möjligen beror på det sätt, på vilket hela denna fråga blivit uppfattad och på det sätt på vilket den blivit behandlad här i debatten.

Jag undrar, om det icke möjligen är så, att vi hade kunnat något bättre förstå varandra, om vi verkligen vid sakens behandling både i det föreliggande utskottsbetänkandet och här i kammaren hade hållit oss till de rena, rama realskälen: är lagen bra, sådan som den är; har den varit till nytta; är det nyttigt, är det lämpligt att låta den få fortsätta även för en längre tidsperiod, såsom Kungl. Maj:t har begärt? Jag undrar, säger jag, om icke vi då hade kanske kunnat undvika att utsätta oss för detta uttalande: »när man ropar i öst, så svara herrarna i väst».

Herr Branting framhåller, att man vill ju icke här någonting annat än vänta till en tidpunkt, då man bättre kan överblicka förhållandena och han har motiverat, varför han vill ha det på det sättet. Han vill veta, hur förhållandena blivit ordnade i visst avseende. Han fortsätter vidare och säger, att herrarna bara veva på sitt positiv. Jag ber att få tillåta mig att i fortsättningen alltjämt en smula veva på det positiva. Men jag skall också be att få säga, att jag icke inlåter mig på annat än det jag vågar stå för vara fullkomligt sakliga skäl för antagande av lagen eller skäl som tala mot dess antagande allenast på sex veckor.

Nu hörde man här alldeles nyss av herr Adelswärd, att de skäl, som efter hans uppfattning skulle tala mot ett antagande på sex veckor, ej skulle vara farliga. Ja, skälen hörde man dock förgäves. Jag fäste mig vid det uttalandet, att det är ingen logik i att motsätta sig ett antagande av lagen på sex veckor och att det är icke sant, att större olägenheter komma, om nu en förläng-

*I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.
(Forts.)*

ning sker på endast sex veckor. Jag skrev genast ned detta hans uttalande; jag tror icke jag missförstått herr Adelswärd. I varje fall var innebörden den, att det icke var sant, att några större olägenheter förestode. Det vill jag säga, att sådana skäl kunna åtminstone icke bita på mig. Jag vill ha verkliga skäl för att man skall kunna säga, att det icke uppstår några olägenheter därav, att man gör en förlängning på allenast sex veckor. Jag vill ha de skälen klara, och jag ber för min del få tala om de skäl, jag å min sida anser tala för, att det medför ganska stora olägenheter och faror att förlänga lagen på så kort tid. Herr Adelswärd talade för övrigt om att det väl icke vore så underligt, att man ville hålla fragan öppen av ur näringssynpunkt rent sakliga skäl och att detta vore lika starkt som en naturlag. Ja, är det nu verkligen så, att man kan säga att det är de rent praktiska skälen, som tala för ett antagande på allenast sex veckor?

Det har sagts från åtskilliga talare, som representera utskotts-majoriteten, att de vilja icke komma lagen till livs. Herr Röing exempelvis sade, att ingen vänsterman vill komma lagen till livs. Då skulle man ju kunna göra sig den frågan: om man icke vill komma lagen till livs, varför vill man då icke förlänga lagen? Är det meningen, att, när de sex veckorna gått ut, taga lagen eller skall den då få förfalla? Ja, kanhända i förändrade former antaga den, men över huvud taget påstår man, att man vill ha lagen och icke komma den till livs. Mot detta ställer jag det mycket starka intryck jag fick av herr Palmstiernas anförande. Jag kan icke säga annat än att jag av den ganska starka kritik han ägnade lagen fick den bestämda uppfattningen, att herr Palmstierna hade så mycket att klandra i denna lag och hade så mycket anmärkningar att göra mot den, att man kanske ändå kan våga den tanken, att herr Palmstierna möjligen har den meningen att det vore lika bra att hela lagen på en gång komme att falla. Han tyckte icke alls anse, att lagen skulle vara till så stor nytta; importen hade gått lika bra utan lagen och det hade gått bakåt med importen strax efter lagens antagande. Härtill vill jag säga, att var och en förstår ju, att när man gör en lag av denna beskaffenhet, går det naturligtvis icke ögonblickligen att köra igång med den utan att det blir några svårigheter strax i början. Men dessa svårigheter övervunnos mycket fort, och man lärde sig snart både i in- och utlandet att uppskatta de fördelar, som lagen medförde. De fördelarna ha för övrigt varit, enligt min mening, så iögonenfallande, att man måste väl säga sig, att det varit bättre och väsentligt bättre att man haft lagen, än om man hade haft förhållandena kvar, sådana de voro förut. Jag kan därvidlag icke underlåta att framhålla, att innan denna lag kom till, fick ju var och en skriva på vilka förbindelser han behagade, förbindelser, som voro så långt gående, att de kunde vara till den allra största olägenhet för honom själv och för den affär eller den industri han hade att sköta, förbindelser, vilka föreskrevo rätt för representanten för utländsk makt att granska hans böcker och

förpliktelse för honom att ställa viten, i den händelse han skulle bryta mot sina förbindelser, med ett ord, handlingar, genom vilka han underkastades en kontroll, som kunde bli för honom mycket betungande, icke blott för den nuvarande tiden, utan även med tanke på framtiden. Det är just från den synpunkten som det bör sägas ett ord, när man talar om denna lag, att den har dock verkat till att skydda många affärsmän från att låta främlingar få en inblick i deras förhållanden, vilket hade kunnat bli dem till allra största skada för framtiden.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel av varor m. m.

(Forts.)

Men då, mina herrar, förhöll det sig på det sättet, att om en industriidkare eller köpman vägrade att ikläda sig sådana förbindelser, löpte han två risker. För det första löpte han den risken, att han över huvud taget icke fick någonting alls av vad han önskade och behövde få, och för det andra riskerade han naturligtvis alltid, att en konkurrent, genom att ikläda sig liknande förbindelser komme i en mera gynnad ställning än han själv. Och så mycket vågar jag väl nämna, utan att behöva bli missförstådd på något sätt, att många gamla näringsidkare ha sagt mig, att det var för dem utomordentligt oangenämt att tvingas till att göra dylikt. De ville icke gå med därpå och de försökte streta emot och frågade sig, om det icke funnes någon bot för att icke bliva underkastade detta tvång. Man behöver ju alls ej här tala om lojala eller icke lojala, men det fanns faktiskt andra som underkastade sig detta, och jag vågar dock påstå, att den, som vägrade underkasta sig, var att betrakta såsom en mer lojal man än den, som underkastade sig, ty den som vägrade, gjorde det därför, att han ville icke såsom svensk underkasta sig vad han ansåg vara ovärdigt att finna sig i. I den bemärkelsen kan man verkligen med skäl säga, att man har anledning att göra skillnad på dem som voro lojala och dem som voro mindre lojala.

Genom denna lag, det vågar jag också säga, ha industrien och handeln fått ett skydd emot dylikt tvång, d. v. s. de ha fått ett berättigande att kunna motsätta sig sådant intrång. De kuuna med lagen i hand säga: detta få vi icke göra, och då är det naturligtvis icke så lätt för den andra parten att framtinga något, som är oberättigat enligt svensk lag. Därmed har många av dessa mycket närgångna upplysningar kunnat hejdas och förhindras.

För övrigt vill jag säga att, såsom förhållandena nu ligga, har man ju anpassat sig efter lagen. Allt som var svårt i början har gått lättare undan för undan, och man har, som sagt, även i utlandet lärt sig att uppskatta betydelsen av denna lag. Detta kan var och en förstå, som hör att beträffande alla de utfästelser, som göras, man numera fordrar att de äro godkända av handelskommissionen, detta således även beträffande förbindelser som var och en har rätt att utfärda eller underteckna på grund av särskilda kungl. kungörelser ifråga om utfärdande av förbindelser. Detta får väl dock tolkas så, som att man i utlandet tillmäter detta förfarande stor betydelse, att man tror och litat

*I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.*

(Forts.)

på, att eftersom brott emot dessa regler är belagt med straff, man också kan våga förlita sig på, att de icke skola brytas.

Nu hör jag någon säga, att det är ingen som bestrider detta. Jag hoppas, att det dock tillåtes mig att något fortsätta mitt resonemang med sakskalet och blott sakskalet — jag skall icke besvara med något annat än detta. Det torde vara min rätt att få angiva de skäl som enligt min uppfattning tala för denna lags antagande, ty Kungl. Maj:t har lagt på kammarens bord en proposition med begäran att lagen skall antagas för ett år, och då har jag rätt såsom riksdagsman att kritisera den lagen och säga, om jag tycker den är god eller icke och att angiva de skäl, varför jag anser att den bör antagas eller icke antagas. Jag vågar påstå, mina herrar, att man har genom denna lag lyckats få ordning och reda i en hel mängd förhållanden som förut voro verkligen kaotiska, mycket besvärande, ty det fanns en mängd privata förbindelser av olika slag, som man knappast kan säga, att det fanns något system eller något sammanhang uti.

Jag vågar vidare påstå, att vi ha genom denna lag icke glidit utför, utan vi ha snarare gjort motsatsen. Herr Palmstierna anförde såsom bevis för detta glidande utför särskilt de förbindelser som utfärdas beträffande gummiringar, beträffande tyska kol och beträffande smörjoljor. Då vill jag säga, att lagen naturligtvis är sådan, att den medger, att man kan under vissa förhållanden gå längre, än man gjort under tidigare förhållanden men å andra sidan vill jag gent emot herr Palmstierna säga, att i två av de omnämnda fallen hade man kommit längre i glidandet, om man icke haft lagen, och i det tredje fallet har man lyckats komma tillbaka något till vad man tidigare har varit med om.

Slutligen ett ord till. När man talar om, att man icke skall taga denna lag på så lång tid, därför att man kan få en sådan handelsuppörelse men andra länder — varvid man naturligtvis tänker på England — att man av den anledningen bör uppskjuta det definitiva antagandet och se vad denna uppörelse kan komma att kräva för ändringar i lagen, så vill jag blott säga att, såsom redan herr justitieministern har uttalat, denna lag icke står i strid mot en sådan uppörelse, och jag vill för övrigt härtill lägga, att såsom lagen är formulerad, medger den den anpassning, som är erforderlig för att kunna komma i överensstämmelse med det förslag, som föreligger från engelsk sida. Kammarerna behöva därför icke tänka på, att någon ny lag behöver komma till stånd. Den anpassning, som lagen medger, är fullt tillräcklig för att den skall kunna bringas till överensstämmelse med det förslag, som nu föreligger.

Jag skall be till sist, mina herrar, att med några ord komma in på frågan, varför jag icke anser, att det är lyckligt att taga lagen på blott sex veckor. Jag vill då först göra en anmärkning som ju möjligen kan sägas passa in, om lagen skulle upphöra efter dessa sex veckors utgång. Jag ber herrarna vara goda att tänka på, att alla gamla förbindelser, som äro av ett oändligt stort an-

tal och som ha blivit godkända enligt denna lags § 1, bli med ens med lagens upphörande straffrättsligt ogiltiga, både de som äro utfärdade i enlighet med generella formulär och de som äro utfärdade i enlighet med s. k. separatutfästelser. Det hänger så ihop, att man i utlandet betraktar dessa straffskyddade förbindelser som någonting att fästa sig vid och att lita sig till. Och när man då över huvud taget kan ifrågasätta, att lagen icke skulle bli förnyad efter de sex veckornas utgång, eller att lagen då skulle bli ändrad på ett eller annat sätt — vilket vet man icke, ty det har ingen av herrarna talat om — när man sålunda kan ifrågasätta, att lagen skulle antingen upphöra eller få ett annat innehåll, så måste detta enligt min mening väcka oro både i in- och utlandet, det måste väcka oro hos den svenske näringsidkaren och industriidkaren och det måste väcka oro i utlandet för, huru det kommer att gå med alla dessa utfästelser, som nu äro straffskyddade men som kanske icke komma att bli det efter den nya lagens trädande i kraft.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Och detta anser jag kunna ödesdigert inverka på hela vår förbindelse med utlandet. Kommer man från utlandet att över huvud taget godkänna en förbindelse, som utfärdas under dessa omständigheter, och kan man göra det med fullt samma tillit? Det är väl så, att ingen människa, ingen näringsidkare åtminstone, tänkt sig annat, än att den lag, som nu finnes, skulle gälla så länge kriget varar. De ha icke mycket reflekterat över, att lagen skulle gälla endast till och med den 31 mars, utan då de skrivit under sina förbindelser på grund av denna lag, är det klart, att de tänkt sig, att den skulle räcka så länge kriget varar. Ingen har någonsin tänkt sig, att det skulle komma att spela in ett sådant moment vid behandlingen av denna lag, att man skulle ifrågasätta, att den skulle nu antagas på sex veckor och sedan kunna få ett delvis annat innehåll eller antagas på kortare tid.

Det är detta, som enligt min tro kommer att inverka ganska ödesdigert, och därvid vill jag fästa uppmärksamheten på, att, om en förbindelse ingås under dessa sex veckors giltighetstid, och om det brytes mot den förbindelsen under dessa sex veckor, är det straffbelagt, men om förbindelsen skall utkrävas, när de sex veckorna äro gångna, är det icke straffbart. Jag menar, att det kommer att införas ett betydande osäkerhetsmoment i hela denna sak, som man enligt min mening ovillkorligen ej får förbise.

Vidare vill jag framhålla, att lagen säger, på vilket sätt en förbindelse skall komma till stånd, och hur den skall vara anordnad. Men om denna förbindelse icke godkännes från utländsk sida, därför att straffskyddet kan upphöra och förbindelsen sålunda icke längre vara åtföljd av denna vidhängande straffbestämmelse, så är, mina herrar, varje näringsidkare å andra sidan förhindrad genom samma lag att under de sex veckorna utfärda någon annan förbindelse, t. ex. genom ett vite eller genom någon annan utfästelse. Han har sålunda genom denna temporära lag med sex veckors giltighetstid blivit förhindrad å ena sidan att ge en förbindelse med den

I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
förrel och ut-
förrel av varor
m. m.

förpliktelse, han själv kan åstadkomma, och å andra sidan har han blivit förhindrad att åtaga sig en förpliktelse, vars brytande medför i lagen bestämt straff, ty detta kan ej utkrävas för ett brytande efter de sex veckornas utgång av en under lagens giltighetstid ingången förbindelse.

(Forts.)

Så vill jag säga ett ord om den norska lagen, ej om dess innehåll, men allenast det, att, när man ser på den lagen — jag har också ett exemplar, så att vi tyckas vara ganska väl försedda — finner man, att rubriken heter: »Utkast till lag om straff för vissa handlingar under nuvarande krig». Alltså har man i Norge förstätt, att det var meningen att låta lagen gälla under den tid, kriget pågår.

Slutligen vill jag säga, att jag naturligtvis ej på något sätt kan vilja åtaga mig att tala å industriidkarnas vägnar. Men jag har talat med många och har aldrig hört någon säga annat, än att man önskar, att lagen fortfarande skall gälla. Det vore, säger herr Palmstierna, orätt att ej antaga lagen på sex veckor. Jag vill däremot säga, att det vore orätt att ej antaga lagen, sådan den föreligger i förslaget från Kungl. Maj:t. Ty den trygghet, som är nödvändig för varje verksamhet, för att den skall kunna trivas och utveckla sig i känslan av, att den lever under lagens hägn, kommer till viss grad att upphöra, om man antager lagen så att säga provisoriskt. Och det är för visso nog med ovisshet i näringslivets förhållanden redan förut, så att man ej skall lägga på dem än mera i den vägen, ty det är ändå så, att handel och industri komma att försättas i ett ovisshetstillstånd, under det detta pågår. Vi ha ej något som är så olägligt för näringarna öfver huvud som att ej veta, vad de ha att rätta sig efter.

Då jag är av den uppfattningen, att lagen behöves under alla förhållanden, vilka de än må bli, och då jag anser, att den ingriper så ofantligt på så många förhållanden, som beröra såväl vara egna industriidkare som våra förhållanden till utlandet, och då jag anser, att det därför vore olyckligt, om den ej förlänges på sådan tid, som föreslagits, ber jag, herr talman, för min del att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr Branting: Herr talman! Den senaste ärade talaren förklarade i början av sitt anförande, att han blott skulle sysselsätta sig med realskäl. Men det hindrade icke, att han i alla fall fransett i hela sin argumentation den stora realitet, som ligger bakom yrkandet på de sex veckorna, nämligen den realiteten, hur denna lag kan komma att bli tillämpad. Det är om den saken, som vi av förut anförda skäl i denna stund intet veta. Men den realiteten, som är väl så betydelsefull som vad som står på själva papperet, som innehåller lagen, *den* behagade den ärade talaren naturligtvis gå förbi, liksom alla hans meningsfränder gjort under denna debatt.

Jag begärde ordet med anledning av repliken från statsrådsbänken.

Det föll där ett ord, som aldeles säkert faller inom den kategori av yttranden, som jag hoppas, att herr Hasselrot vid närmare besinning icke kommer att önska vara sagda. Det var, när han beskyllde mig för att vilja en uppgörelse »à tout prix», medan i motsättning härtill de önskningsar, om vilka den där berömda enigheten inom statsrådet skulle rada, skulle avse endast en »för Sverige förmånlig» uppgörelse. Jag tillbakavisar med den största beständhet och all energi detta osanna tal om önskan om en uppgörelse à tout prix. Det förhåller sig däremot så, som vi alla känna, att, sedan det drivits fram, mot viljan från allra högsta toppen i statsrådet, beslut om förhandling, så har det förts av högt betrodda, aktade och aktningvärda svenska män förhandlingar med de engelska vederbörande. Underhandlarna ha därvid lyckats komma till ett resultat, varom det vittnas, att de anse, att det kan i huvudsak godtagas såsom grund för en uppgörelse, som skall tillgodose Sveriges intressen, och som innebär för vårt land så stora fördelar, att de bestämt tillstyrka en sådan. Det är omkring *den* linjen, herr justitieminister, och ingalunda omkring ett förslag att taga vilken uppgörelse som helst, som jag för min del velat försöka att finna en samling, och det är med tanke på den, som jag sökt övertyga så många som möjligt om det önskvärda och nödvändiga i, att vi försöka att denna gång begagna den möjlighet, som föreligger, för att verkligen nå de fördelar, som ännu kunna vinnas, och om vilka ingen vet, hur länge de stå till buds.

Herr justitieministern inskränkte sig i övrigt, som han sade, till en förklaring, att mitt uppträdande både nu och vid andra tillfällen på senare tiden hade »isat hans hjärta». Jag måste beklaga detta mycket, därför att, om politiska meningsmotståndare till herr justitieministern ha känt ändå mången gång liksom en sympati för honom mitt i alla strider och meningsskiften, har det varit därför, att man trott sig hos honom märka just ett varmt klappande hjärta. Men det måtte förhålla sig så, att det i justitieministerns nuvarande omgivning någonstädes finnes en synnerligen kraftigt verkande köldblandning, vilken åstadkommit det, liksom den åstadkommit så mycket annat, att även herr Hasselrots varma hjärta blivit isat. Jag vill blott uttala den — jag vågar säga — förvissningen, att, när någon tid gått och herr justitieministern icke längre med samma ögonblickets passion ser på min färd, som han nu gör, skall han finna, att i densamma ingår alltså en önskan om det bästa möjliga för Sveriges folk, och då hoppas jag, att isen omkring hans hjärta, som han talat om, också skall smälta.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina her- rar! Jag ber kammaren om ursäkt för, att jag upptager tiden ännu någon minut. Jag besvärar ogärna protokollet med gensagor mot yttranden, däri jag oriktigt citerats, allra helst då sådant icke kan inverka på saken. Men jag kan verkligen icke låta herr Adelswårds felaktiga citering gå förbi utan en gensaga.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försel och ut-
försel av varor
m. m.
(Forts.)

Han sade att jag tagit initiativet till det mångomtalade förslaget om ett uppskov med det definitiva avgörandet i denna fråga. Jag har ej tagit initiativet därtill. Jag har endast sagt att jag diskuterat den saken, därför att den kom fram från annat håll. Vidare fann han det anmärkningsvärt, att jag blivit på det klara med min ståndpunkt just då jag fått klart för mig, att uppskovsförslaget var en plattform för en politisk aktion mot regeringen, men jag sade också något annat, herr baron, jag sade även, att, när jag fått tillfälle att undersöka vilka konsekvenser som voro förbundna med ett sådant uppskov, då var jag på det klara med min mening, och jag tror, att det stenograferade protokollet skall komma att visa, att vad jag nu säger är riktigt.

Herr Palmstierna: Herr Lindman framställde några direkta frågor, och det synes mig, att vi äro skyldiga näringslivet och landet att ge ett direkt och klart svar på dessa frågor.

Herr Lindman framställde det spörsmålet, vad man från det håll, jag representerar, kommer att göra, när de sex veckorna äro gångna, och herr Lindman ville tydligen låta förstå, att i mitt anförande låge det, att då skall denna lag falla, och att det vore nästan ett maskerat avslag, som skulle ligga i begäran om de sex veckornas anstånd.

Jag ber för min del att härpå få svara alldeles bestämt, att för mig ligger saken så, att, om vi vid denna tidpunkt ha en regering — det må nu vara en högerregering — som förbinder sig, liksom en förbindelse tidigare har avgivits, att *samarbeta med riksdagen* i denna för vårt land utomordentligt viktiga fråga, och om det blivit klart med *det engelska avtalet* och dess samband med krigshandelslagen, då råder för mig under dessa omständigheter ingen tvekan att förorda, att den lagen skall gälla även i fortsättningen. Men jag ber att få säga, att i dag som är har ingen verklig undersökning skett, huruvida icke någon ändring av krigshandelslagen behöves i vissa punkter med anledning av det engelska förslaget. De upplysningar, jag erhållit, ge vid handen, att så verkligen skulle vara förhållandet.

Nu säger emellertid den ärade talaren, och det är en argumentation, som man kommit med hela tiden, att de sex veckorna *betyda* avslag. Från denna falska utgångspunkt målar man upp de bilder, med vilka man skall förmå kammaren att frånträda utskottets hemställan.

Ett ord då först till herr Winkler! De sex veckor, som komma, och de sex veckorna närmast före den första april kunna i stort sett jämföras med varandra. Man visste lika litet i slutet på denna månad något om vad som skulle ske, med lagen, som man efter de sex veckorna kan i förväg veta hur det går. Osäkerhet råder i såväl det ena som andra fallet. Det är många förhållanden, som kunna spela in. Dessutom får icke förglömmas att utfästelser komma att träffas och straffskyddas lika väl under de

sex veckorna närmast efter den sista mars som under de sex veckorna närmast före den första april.

Det talas om, att importen kan minskas. Ack, herr Winkler, det låter nästan som om vi hade en obegränsad import. Tyvärr är situationen den att *vår sjöfart* är lamslagen, så att jag är rädd för, att den import, som kan komma västerifrån till Sverige, i den mån danska och norska köpmän kunna avstå från sina varor, kommer att gå vägen över Danmark och Norge och icke på svenska sjöfartsflottan.

När man vidare argumenterar och säger, att ta vi icke lagen, då blir det den lössläppta friheten, då komma alla dessa olägenheter och svårigheter, och spioneriet smyger sig fram — da är man inne på alldeles fel väg i argumenteringen.

Herr Lindman ger det erkännande, att han sökte ge saklig prägel åt sitt anförande, men det är alldeles oriktigt när han skildrar läget, som om vi stode inför något antingen — eller: krigshandelslagen eller detta vilda liv. Det har varit så, att *alla* länder haft utomordentliga svårigheter under den första tiden, under månader framåt, det första året, svårigheter med hänsyn till spioneriet, överenskommelser med enskilda och åtskilligt annat, och i *samtliga* länder har man velat få bukt på detta onda och gagna importen desslikes. Men därvid ha olika vägar beträts Sverige *ensamt* av alla har gått på den väg vår krigshandelslag anger, alla övriga länder ha begagnat näringsidkareorganisationer i någon form. Jag vågar påstå, att i Danmark finnes lika litet som i Sverige någon direkt utländsk kontroll. Det är icke *krigshandelslagen* i och för sig som möjliggör förhindrandet av denna; man kan också träffa *andra* anordningar. Och jag vill på den fråga, som ytterligare låg i herr Lindmans ord, svara, att skulle lagen falla — jag upprepar detta och skulle önska att det toges upp också i den press, som herrarna representera — jag säger: skulle lagen falla, är det vår önskan, att snarast möjligt *allmänt straffskydd ges för utfästelser, och att spioneriet straffas hårt*, för min personliga del vill jag säga *hårdare*, än i den lag som nu ligger på riksdagens bord.

Jag vill också säga ett ord till herr Petersson i Lidingö villastad med anledning av de interiörer från utskottsarbetet och åtskilligt annat, som han slängde in i dagens debatt, och som jag nödgas något närmare belysa. Det är verkligen så, att jag för min personliga del under årens lopp under samarbetet i riksdagen med den ärade ordföranden i utskottet lärt mig högakta honom, och det var för mig personligen med en känsla av beklämning, jag hörde hans anförande i dag. Jag vet ju *också*, vad som försiggått i denna sak! Nu säger herr Petersson i Lidingö villastad: »Jag har icke tagit initiativ i den här frågan om den provisoriska anordningen». Ja, jag vet icke, vad man skall kalla saken, vilken som är den riktiga termen. Jag vet bara, att på anmodan av herr Petersson kom en ärad ledamot av denna kammare helt vänligt och kastade fram den tanken, att vi skulle gå den provisoriska

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

I fråga om vägen, och jag har även själv diskuterat saken med herr Petersson, lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

som ansåg en månad vara för kort tid; minns jag rätt ansåg han två månader vara acceptabla och i utskottet föreslog vi därför i sammanjämningsnytt sex veckor. Så låg den saken, och det var med ledsnad och överraskning jag fann, att ordföranden senare frångick denna ståndpunkt.

Beträffande § 3 har herr Petersson under hand meddelat mig, att det verkligen var jag, som fällde uttrycket om »gatan genom § 3» och att han således begått ett misstag om person. Men eftersom den »gatan» kanske skall beträdas mer än en gång här senare, skall jag be att ytterligare få klarlägga saken. Mitt uttryck var detta: förra året försökte vi göra en gata genom denna § 3 i syfte att kollektiva avtal skulle kunna träffas. Detta voro alla med om, ett enigt utskott och en enig riksdag. Det blev beslut, och med anledning därav har också ett sådant avtal som smörjoljeavtalet träffats, sedan lagen trädde i kraft. Men vad jag reagerade emot var verkligen de ord, som fälldes, att jag skulle mena, att vi velat riva en gata »genom denna lag som rör spioneriet». Ja, jag är litet känslig för detta, ty vi äro mycket utsatta för smutskastning i högerpressen, och varje gång en liten kanal, som kan leda ut flödet, öppnas, vilja vi reagera på det allra bestämdaste. Nu är jag glad, att presidenten Petersson, såvitt jag uppfattade, till slut bestämt tagit avstånd från de beskyllningar, som framkommit emot oss.

Ytterligare ett par små repliker! Det var att herr Petersson lät förstå, att den norska lagen var gjord efter svenskt mönster som jag gjorde anmärkning emot och även bevisade vad jag sade. Det är den visst inte. Tväntom! På flera sidor polemiserar mot att gå den svenska vägen, vilken skulle innebära en revolution i hela den norska handelspolitiken. Det kan väl ingen tro vara meningen.

Herr Lindman talade också om den norska lagen. I Norge är det en *parlamentarisk* regering, och man har där ett hemligt utskott av helt annan karaktär än vårt. Herr Lindman har emellertid stor otur, ty beträffande denna lag heter det: »Den kan av Kongen helt eller delvis midlertidig sättes ud av kraft». Således: »Den kan av konungen helt eller delvis tillfälligtvis sättas ur kraft». Den norska regeringen har icke denna skräck för att man skulle kunna efter kort tid utan månadslång varsel göra ändringar i lagen. Vad man i dag varslar oro för finna norrmännen icke alls vara farligt. Således, även i det avseendet är vår ståndpunkt tillerkänd praktiskt vitsord.

Jag vill sluta med att säga, att jag ser tyvärr, i ärendets behandling från högerens sida att man icke vill på något sätt förstå den lojala, allvarliga vädjan vi velat göra med vår begäran om anstånd. När vi fått se, vilken regering vi skola ge svenska folkets fullmakt vilja vi taga ståndpunkt till lagen och med hänsyn till då föreliggande förhållanden skall avgörandet senare träffas.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Herr Branting har på det livligaste protesterat mot påståendet, att han skulle önska en uppgörelse à tout prix. Detta fögnar mig att höra, och om jag gjort mig skyldig till en missuppfattning, beklagar jag det, men jag vågar hålla före, att missuppfattningen är ursäktlig. Jag tror nämligen, att en var, som hör herr Branting tala och läser, vad herr Branting skriver får den uppfattning, för vilken jag givit uttryck.

Jag vill tillägga, att om icke en uppgörelse, som är ur svensk synpunkt tillfredsställande, kommer till stånd, så är en orsak därtill, att många, bland andra herr Branting, betonat såsom det framför allt annat viktiga, att en uppgörelse sker.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Såsom reservant i utskottet skall jag också be att få säga ett par ord. Vi röra oss här på två parallella linjer, och det lär väl icke vara möjligt att få dessa linjer tillsammans, åtminstone icke i dag. Vi röra oss på den sakliga linjen och halla på den, herrarna röra sig på den politiska.

Vi ha i utskottet fått ett överflöd av bevis på, huru nödvändig och önskvärd för industrien denna krigshandelslag är. Det råder säkerligen icke minsta tvivel om att den alldeles övervägande delen av hela vårt näringslivs representanter önskar få den lagen, och önskar få lagen i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition och icke på sex veckor. Om den saken råder icke, såvitt jag kan förstå, allra minsta tvivel. Det är just på denna grund, vi ställt oss. Vi ha tänkt, att när det svenska näringslivet vill ha lagen så och vill ha lagen med den av Kungl. Maj:ts föreslagna giltighetstiden, då är detta för oss ett tillräckligt skäl att tillstyrka den kungl. propositionen. Jag tror, att den grund, vi i detta fall stå på, den håller. Men vad ha herrarna här egentligen för grund? Ja, trots allt vad här sagts, att det skulle vara en saklig grund, vågar jag likvisst påstå, att den grunden icke är saklig.

Det är två skäl som här anförts: dels ministerkrisen, dels de engelska underhandlingarna. Beträffande ministerkrisen kan man väl ändå med fullkomlig visshet säga, att vilken regering, som än kommer till styret, så kommer den väl att handla i överensstämmelse med industriens önskemål och icke mot dessa. Det skälet synes mig därför falla bort.

Återstår det andra skälet: de engelska underhandlingarna. Ja, herr Palmstierna påstår, att det från auktoritativt håll icke kunnat påvisas, att om vi nu taga lagen, sådan den föreligger, detta icke sedan skulle vara något hinder för de engelska underhandlingarna, utan han påstod, att vi möjligen sedan skulle behöva ändra lagen. Jag vet icke, vad han har för fordran på auktoritet, men icke annat än jag kan minnas upplystes av de sakkunniga i utskottet — och det har även sagts här i dag av ordföranden i industrikommissionen, amiral Lindman — att om vi i dag antaga

I fråga om lag ang. vissu utfästelser rörande införsel och utm. m.
(Forts.)

I fråga om
lag ang. vissa
utfästelser
rörande in-
försl och ut-
försl av varor

m. m.

(Forts.)

Kuugl. Maj:ts förslag så medför detta icke det minsta hinder beträffande de engelska underhandlingarna. Under sadana förhållanden, herr talman, kan jag icke finna annat än att den grund, som herrarna bygga på, icke endast icke är saklig utan fullkomligt vacklande. Det faller mig också in, vilken egendomlig situation herrarna komma uti. Här kommer hela det svenska näringslivet och säger med en mun: vi vilja ha lagen sådan, och vi vilja ha lagen för så lång tid. Nej, säga herrarna, det törs vi icke vara med om, därför att vi veta icke, vem vi giva denna fullmakt. I detta ligger väl det allra största misstroende mot den svenska industrien. Det är precis som om herrarna skulle säga: den saken förstå vi bättre än den svenska industrien; ni förstå icke edra egna intressen, utan vi här i riksdagen skola skydda den svenska industrien emot sig själv.

Så är det i själva verket om man ställer saken på sin spets, och jag förvånar mig icke över den irriterade ton, som förekommit från både herr Brantings och herr Palmstiernas sida, när man kommer i en sådan återvändsgränd som denna. Det tjänar väl icke någonting till att sticka under stol med, att här är det uteslutande fråga om att få fram ett politiskt kampmedel och ingenting annat. Man vill ha ett politiskt kampmedel för att därmed driva fram andra saker, som icke höra till denna lag. Däröfver råder icke det minsta tvivel. Men ett sådant tillvägagångssätt är alltid olämpligt, och i regel olycksbringande.

I alla händelser, herr Palmstierna, skall det icke lyckas att lägga ansvaret på oss. Vi stå på en fullkomligt säker och saklig grund här. Om lagen avslås, så är det icke vårt fel. Hade herrarna så starka fakta och så säker grund att stå på, som vi ha, så vore herrarna verkligen att gratulera. Faller denna lag, så skall ansvaret läggas, där det måste läggas. Det kunna herrarna också vara fullkomligt övertygade om.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta bevillnings- och lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 117 ja mot 78 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

I fråga om lag ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

§ 11.

Herr statsrådet *Vennersten* överlämmande Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 137, angående tilläggspension åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna;

nr 138, angående förändrade bestämmelser rörande understöd åt vissa förutvarande flickskollärarinnor;

nr 141, angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium; och

nr 142, angående hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 12.

Härefter föredrogos vart för sig lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Janson* i Kungsör, nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

herr *von Hofsten m. fl.*, nr 352, i anledning av samma proposition;

herr *Kristensson*, nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 104, angående rörelsekapital vid statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter;

herrar *Borggren* och *Berg* i Munkfors, nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 109, angående pension åt arbetaren

vid ammunitionsfabrikens avdelning å Karlsborg Carl Johan Westenberg; och

herr *Lindqvist* i Kosta, nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst.

Ovannämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 14.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från riksdagens kansli:

nr 43, angående beredande av möjlighet för parter och deras biträden att sittande övervara rättegångsförhandlingar; och

nr 45, i fråga om ändring i gällande bestämmelser angående fribiljetter för pensionerade befattningshavare vid statens järnvägar;

från lagutskottet:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter; samt

från jordbruksutskottet:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för lindring av fraktkostnaderna vid transport av majs till vissa delar av Norrland samt till Gotthland.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av Badelunda pastorats prebendenatur;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för vissa folkskolinspektörer;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med återbetalning av räntefritt lån för svenska församlingens i London kyrkobyggnad;

nr 42, i anledning av riksdagens år 1916 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1915;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändringar vid centralstationen i Stockholm m. m.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens järnvägar tillhöriga markområden vid Gnesta;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för revisorn hos telegrafstyrelsen J. C. Lundgren att för ålderstillägg å lönen tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av den nya tilloppskanalen vid Trollhätte kraftstation;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av förlagskapital för tillverkning och transport av torvbränsle för statens kraftverks räkning;

nr 49, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående semester för tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar; och

nr 50, i anledning av väckta motioner om upptagande av ett inhemskt statslån för mötande av ekonomiska statsbehov i följd av ett provisoriskt rusdrycksförbud;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i § 12 mom. 1 b i förordningen med tulltaxa för inkommande varor;

nr 14, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; och

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1917 års taxering till beviljning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock i ännu väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående vissa ändringar i avlöningsstaterna för riksbanken och Tumba bruks tjänstemän;

nr 23, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 24, med förslag angående avlöningsförmåner åt en hos första kammaren anställd vaktmästare; samt

lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring, åsyftande rätt för annan än präst i statskyrkan att förrätta jordfästning.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Mossberg</i>	under	5	dagar fr. o. m. den	26	mars,
»	<i>Wiklund</i>	»	5	» » »	28	» och
»	<i>Öberg</i>	»	10	» » »	28	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,54 e. m.

In fidem
Per Cronvall.